

Redzaamheid en participatie van kwetsbare inwoners in Alphen aan den Rijn

1-meting onder cliënten van P-wet, Wmo
en Tom in de Buurt

December 2016

Redzaamheid en participatie in Alphen aan den Rijn

Inhoud

Beknopte samenvatting	5
1 Achtergrond	9
1.1 Veranderingen in het sociaal domein	9
1.2 IPA-effectmeting sociaal domein	12
1.3 0-meting in 2014, 1-meting in 2016	13
1.4 Uitvoering van het onderzoek in 2016	16
1.5 Leeswijzer	18
2 Om wie gaat het?	21
2.1 Mensen met een langdurige P-wet-uitkering	21
2.2 Gebruikers van Wmo-voorzieningen	25
2.3 Cliënten van Tom in de Buurt	28
2.3.1 Cliënten met individuele of groepsbegeleiding	30
2.4 Gebruik van pgb	31
2.5 Samenvatting	32
3 Hoe redzaam zijn kwetsbare inwoners?	33
3.1 Wat vinden mensen belangrijk?	33
3.2 Functioneren op de verschillende leefgebieden	35
3.2.1 Mensen met een langdurige P-wet uitkering	35
3.2.2 Gebruikers van Wmo-voorzieningen	37
3.2.3 Cliënten van Tom in de Buurt	38
3.2.4 Mensen met een pgb	39
3.3 Samenvatting	40
4 Welke ondersteuning ontvangen kwetsbare inwoners?	44
4.1 Vormen van ondersteuning	44
4.2 Wie gebruikt welke voorzieningen?	45
4.3 Gebruik van ondersteuning per doelgroep	50
4.3.1 Langdurig P-wet cliënten	50
4.3.2 Gebruikers van Wmo-voorzieningen	51
4.3.3 Cliënten van Tom in de buurt	53
4.4 Samenvatting	54
5 Algeheel oordeel over de ‘kwaliteit van leven’	56
5.1 Kunt u het leven leiden zoals u dat zou willen?	56
5.2 Verschillen tussen wijken	58
5.3 Samenvatting	59

6 Conclusies	61
6.1 Algemeen beeld	61
6.1.1 Functioneren op leefdoeinen	61
6.1.2 Gebruik van voorzieningen	62
6.1.3 Kwaliteit van leven	63
6.2 Specifieke uitkomsten	63
6.3 Bijzondere aandachtspunten	64
 Bijlage: Statistische verschillen tussen subgroepen	 65

Beknopte samenvatting

Twee jaar geleden, kort voor de decentralisaties in het sociaal domein, heeft de gemeente Alphen aan den Rijn een onderzoek laten doen naar de mate van redzaamheid en participatie van (volwassen) cliënten in het sociaal domein.¹ Nu, twee jaar later, is opnieuw een onderzoek uitgevoerd onder dezelfde groepen en met dezelfde onderzoeksmethode. Vergelijking van de resultaten laat zien hoe de decentralisatie is uitpakkt voor mensen die op ondersteuning zijn aangewezen om in het dagelijks leven goed te kunnen functioneren, zelfstandig te kunnen blijven wonen en deel te kunnen nemen aan het maatschappelijk leven (maatschappelijke participatie). Hieronder de belangrijkste conclusies in hoofdpunten.

- De veranderingen in het sociaal domein hebben voor kwetsbare inwoners van Alphen aan den Rijn weinig invloed gehad op hun redzaamheid in het dagelijks leven. Mensen met een langdurige P-wet uitkering zijn iets positiever over hun functioneren en 'kwaliteit van leven' dan vóór de invoering van de Participatiewet in 2015, gebruikers van Wmo-voorzieningen iets minder positief. Cliënten van Tom oordelen over vrijwel de hele linie iets positiever over hun functioneren dan de Awbz-begeleidingscliënten in 2014, maar de verschillen zijn klein.
- Mensen met een P-wet uitkering schatten hun kansen op werk en een opleiding iets gunstiger in dan in 2014, maar nog altijd als 'slecht'. Ruim een kwart geeft aan geen behoefte aan betaald of onbetaald werk te hebben; het gaat dan met name om mensen boven de 55 jaar die zich verzoend lijken te hebben met het feit dat er voor hen geen werk is.
- Het oordeel van P-wet cliënten over hun financiële redzaamheid is ten opzichte van 2014 iets verbeterd tot het niveau 'redelijk', maar zo'n 30% vindt toch dat zij op financieel gebied matig of slecht functioneren. Meer dan 40% heeft moeite om rond te komen. De financiën worden door 80% van de P-wet cliënten genoemd als één van de belangrijkste leefdomeinen, aanmerkelijk meer dan bij de andere groepen.
- P-wet cliënten geven in 2016 méér hulp aan anderen dan naar voren kwam uit de '0-meting' in 2014: 38% doet dat af en toe en 16%

¹ NYFER, 2014: *Zelfredzaamheid en participatie van Wmo- en Wwb-cliënten in Alphen aan den Rijn*.

regelmatig (tegen 30 resp. 10% in 2014). Dit is een aanwijzing dat het beleid gericht op sociale activering en participatie vrucht afwerpt. 40% geeft geen hulp aan anderen, tegen 43% in 2014.

- Gebruikers van Wmo-voorzieningen vinden hun mobiliteit, hun persoonlijke verzorging, hun financiële situatie en hun sociale contacten de belangrijkste leefdoelstellingen. Zij beoordelen hun functioneren in het algemeen tussen 'redelijk' (mobiliteit en taken thuis) en 'redelijk tot goed' (sociale contacten en zelfverzorging). De belangrijkste beperkingen ervaren deze cliënten op het gebied van hun mobiliteit en taken in en om het huis, ondanks de intensieve ondersteuning die zij zowel vanuit hun eigen netwerk als vanuit de Wmo ontvangen (thuiszorg, vervoer, hulpmiddelen en begeleiding waar nodig). Dit hangt samen met hun gemiddeld hoge leeftijd: bijna drie kwart is boven de 65 jaar, 39% boven de 80 jaar.
- Mensen gaan significant meer gebruik van voorzieningen maken naarmate hun leeftijd vordert. Dat geldt met name voor servicevoorzieningen (personenalarmering en tafeltje-dekje), vervoer en thuiszorg. Boven de 85 jaar heeft bijna 80% thuiszorg en bijna 60% personenalarmering en/of tafeltje-dekje. Opvallend is dat het gebruik van vervoersvoorzieningen afneemt boven de 85 jaar.
- Cliënten van Tom oordelen over vrijwel de hele linie positiever over hun functioneren op leefdoelstellingen dan de Awbz-begeleidingscliënten in 2014. Alleen over hun kansen op werk en een opleiding zijn zij niet positiever geworden. Voor verreweg de meesten onder hen behoren werk en opleiding ook niet tot de belangrijkste leefdoelstellingen.
- Het aantal mensen met individuele en groepsbegeleiding is bij cliënten van Tom in de Buurt flink (met 20%-punten) verminderd, zoals de bedoeling was bij de decentralisatie. Er wordt door deze groep nauwelijks extra gebruik van algemene voorzieningen gemaakt, wel ontvangen zij meer ondersteuning uit eigen kring. Aan mensen die vóór 2015 Awbz-begeleiding hadden en nu ondersteuning krijgen door Tom is gevraagd hoe zij daar tegenaan kijken: 85% vond het aanbod van toen goed aansluiten bij hun behoeften, tegen 70% nu. Hoewel een ruime meerderheid dus tevreden is over het huidige aanbod, vindt circa 15% dat het aanbod nu minder goed aansluit bij hun behoeften.

- Er wordt meer gebruik gemaakt van de inlooptmogelijkheden in dorpshuizen en wijkcentra dan in 2014. Het gebruik van deze voorzieningen is onder alle leeftijdsgroepen ongeveer gelijk. Dit betekent dat zij voor iedereen goed toegankelijk zijn.
- Bij P-wet cliënten en gebruikers van Wmo-voorzieningen is de huishoudelijke ondersteuning verminderd, bij cliënten van Tom is dat niet het geval. Er wordt (iets) meer particuliere huishoudelijke hulp ingeschakeld, soms naast de hulp van de thuiszorg.
- Vrouwen oordelen significant positiever over hun financiële redzaamheid en sociale contacten dan mannen. Mannen zijn positiever over de kansen op werk en een opleiding.
- Het functioneren op het gebied van mobiliteit, taken in en om het huis en zelfverzorging hangt sterk samen met de leeftijd. Boven de 65 jaar ervaart men hier significante beperkingen. Als het gaat om financiële redzaamheid en sociale contacten zijn er geen significante leeftijdsverschillen. Er is ook geen significante samenhang tussen leeftijd en de 'overall' kwaliteit van leven.
- Alleenwonenden zijn vrijwel over de hele linie positiever over hun redzaamheid dan mensen die met een partner samenwonen. Zij oordelen ook positiever over hun 'overall' kwaliteit van leven.
- 24% van de gebruikers van Wmo-voorzieningen en 11% van de cliënten van Tom ontvangt geheel of gedeeltelijk ondersteuning in de vorm van een persoonsgebonden budget (pgb). Mensen met een pgb oordelen niet systematisch positiever of minder positief over hun functioneren dan mensen die zorg in natura ontvangen. Alleen over hun mobiliteit zijn gebruikers van Wmo-voorzieningen met een pgb significant positiever. Dat hangt samen met de leeftijd: pgb-houders zijn gemiddeld bijna tien jaar jonger. In de 'overall' kwaliteit van leven zijn er geen significante verschillen tussen pgb-ers en mensen die zorg in natura ontvangen.
- Uit het onderzoek komen ook verschillen tussen wijken naar voren. Inwoners van Alphen-Centrum, -Noord en de BAZ-dorpen (Boskoop, Aarlanderveen en Zwammerdam) oordelen positiever over hun kwaliteit van leven dan inwoners van Alphen-West en Rijnwoude. Dat was ook al zo in 2014, maar de verschillen zijn sindsdien nog

uitgesprokener geworden. Het is niet duidelijk wat hiervan de oorzaken zijn.

1 Achtergrond

Twee jaar geleden, kort voor de decentralisaties in het sociaal domein, hebben de gemeenten Alphen aan den Rijn en Nieuwkoop onderzoek laten doen naar de mate van redzaamheid² en participatie van (volwassen) cliënten in het sociaal domein ('0-meting'). Nu, twee jaar later, is opnieuw een onderzoek (1-meting) uitgevoerd naar de redzaamheid en participatie van inwoners die gebruik maken van de voorzieningen in het sociaal domein (P-wet en Wmo).³ Vergelijking van de resultaten van beide metingen laat zien of de veranderingen in het sociaal domein gepaard zijn gegaan met veranderingen in het ervaren functioneren van inwoners die gebruik maken van de voorzieningen die de gemeente aanbiedt.

1.1 Veranderingen in het sociaal domein

In de afgelopen twee jaar is er veel veranderd in het sociaal domein.⁴ De nieuwe Wmo heeft tot doel mensen in staat te stellen zo lang mogelijk zelfstandig te wonen en te participeren in de samenleving. Daarbij wordt nadrukkelijker een beroep gedaan op eigen mogelijkheden, het eigen netwerk en algemene voorzieningen die voor iedereen toegankelijk zijn. Wanneer de eigen mogelijkheden tekortschieten, wordt formele ondersteuning aangeboden die aansluit bij wat mensen nodig hebben ('maatwerk'). Ook van inwoners die een beroep doen op de Participatiewet wordt meer eigen inbreng verwacht door middel van maatschappelijke tegenprestaties/inzet. Enkele financiële regelingen waarmee deze cliëntgroepen te maken hebben: de Compensatie Eigen Risico en Tegemoetkoming Chronisch Zieken en Gehandicapten, zijn vervallen en vervangen door gemeentelijke regelingen. Tenslotte zijn de mensen die voorheen extramurale begeleiding kregen vanuit de Awbz, als nieuwe groep Wmo-clianten onder verantwoordelijkheid van de gemeenten komen te vallen. Het gaat om een relatief kleine, maar kwetsbare groep mensen en een vorm van ondersteuning die nieuw is voor gemeenten.

² Destijds werd de term zelfredzaamheid nog gebruikt. In navolging van het Sociaal en Cultureel Planbureau gebruiken wij inmiddels de term Redzaamheid in plaats van Zelfredzaamheid, die soms verwarring oproept. Het gaat er immers niet om dat mensen zich helemaal zelf kunnen redden, maar dat zij met de ondersteuning die zij krijgen, adequaat kunnen functioneren in het dagelijks leven.

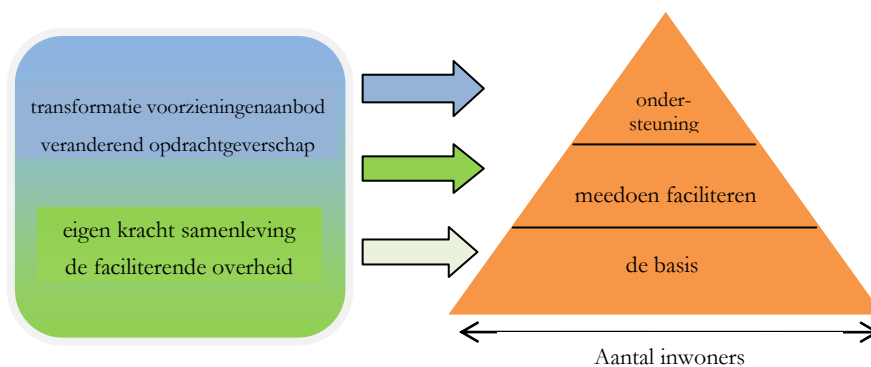
³ Er zijn afzonderlijke rapportages voor de gemeenten Alphen aan den Rijn en Nieuwkoop.

⁴ De veranderingen met betrekking tot jeugd worden hier buiten beschouwing gelaten, omdat de 1-meting zich richt op volwassen cliënten.

Als antwoord op deze nieuwe situatie hebben de gemeenten Alphen aan den Rijn en Nieuwkoop hun sociale domein anders ingericht. Bij aanvragen voor voorzieningen, zoals hulp bij het huishouden, vervoer, hulpmiddelen en woningaanpassingen, wordt in een integrale intake eerst nagegaan wat in eigen kring en/of via algemene voorzieningen kan worden opgelost. Wanneer dat niet toereikend is, is formele ondersteuning beschikbaar (maatwerk). Binnen de Participatiewet is ‘inzet-beleid’ ontwikkeld om de maatschappelijke participatie van cliënten te stimuleren. Bij kosten gerelateerd aan ziekte of beperkingen is financiële ondersteuning mogelijk middels gesubsidieerde premies op de aanvullende pakketten van een collectieve zorgverzekering.

Voor ondersteuning in de vorm van individuele begeleiding en dagbesteding is een nieuw concept ontwikkeld: Tom in de Buurt. Daarbij gaat het om laagdrempelige voorzieningen in de diverse wijken en dorpen binnen de gemeente, waar een breed scala aan inloopactiviteiten wordt aangeboden alsmede ondersteuningsmogelijkheden voor mensen met uiteenlopende vragen/beperkingen. Tom ondersteunt mensen in talentontwikkeling en sociale participatie, met als doel dat zij zoveel mogelijk zo zelfstandig mogelijk kunnen functioneren. Wie behoefte heeft aan advies en begeleiding, kan ook bij Tom in de buurt terecht (indicatieloos werken). De wijkcoaches bekijken samen met de aanvrager welke ondersteuning het meest gepast is en maken daarover afspraken. Een groot deel van de ‘overgangsccliënten’, die voorheen begeleiding kregen vanuit de Awbz, wordt nu ondersteund door Tom in de buurt. Naast deze ondersteuning in natura is er het instrument pgb (persoonsgebonden budget), dat inwoners kunnen inzetten om van andere voorzieningen gebruik te maken. Figuur 1.1 illustreert de transformatie in het sociaal domein in Alphen aan den Rijn.

Figuur 1.1 De transformatie in het sociaal domein in Alphen aan den Rijn

de basis:	de basisstructuur in de samenleving, waarbij iedere inwoner kan meedoen aan de samenleving
meedoen faciliteren:	door middel van laagdrempelige informatievoorziening, preventie, signalering, inwoners net dat steuntje in de rug geven om het zelf te kunnen doen of voorkomen dat ondersteuning of zorg in een later stadium nodig is.
ondersteuning:	(specialistische/professionele) ondersteuning voor hen die dat nodig hebben.

Bron: gemeente Alphen aan den Rijn

Het sociaal domein is er voor alle inwoners. Binnen dit sociaal domein zijn er drie doelgroepen te onderscheiden die gebruik maken van specifieke voorzieningen:

1. Participatiewet-cliënten, die voornamelijk inkomensondersteuning ontvangen op grond van de Participatiewet;
2. Inwoners die gebruik maken van specifieke Wmo-voorzieningen, zoals hulp in het huishouden, vervoersondersteuning of hulpmiddelen (rolstoel, scootmobiel, woningaanpassing e.d.);
3. Inwoners die gebruik maken van algemene voorzieningen binnen Tom in de buurt (zonder traject) en cliënten die ondersteuning of begeleiding ontvangen in de vorm van een 'traject'. Hierbij stellen de wijkcoach en de klant gezamenlijk redzaamheidsdoelen vast en maken zij afspraken hoe die doelen kunnen worden bereikt. Het traject kan de vorm aannemen van individuele ondersteuning of deelname aan een groepsactiviteit. De ondersteuning wordt vanuit Tom in de buurt georganiseerd.

Tussen de doelgroepen bestaat een zekere overlap. Denk aan ouderen die gebruik maken van hulpmiddelen en hulp in de huishouding en daarnaast ook begeleiding krijgen. Of aan Participatiewet-cliënten die op grond van psychische problematiek in een traject zitten via Tom in de Buurt.

1.2 IPA-effectmeting sociaal domein

Om na te gaan in hoeverre de doelen van redzaamheid en participatie worden bereikt, heeft de gemeente Alphen aan den Rijn eerst in 2014 en nu opnieuw in 2016 een enquête onder de bovengenoemde cliëntgroepen gehouden met behulp van de IPA-vragenlijst. De IPA is een gevalideerde vragenlijst waarin mensen zelf aangeven hoe zij functioneren in het dagelijks leven, met de ondersteuning die zij krijgen van familie, vrienden, hulpmiddelen of professionals. Het cliëntperspectief staat centraal: cliënten vullen de vragenlijst in zonder tussenkomst van een professional (het taalgebruik is daarop afgestemd). De vragen bestrijken de leefdomeinen taken en bezigheden in huis, mobiliteit, sociale contacten en relaties, vrijetijdsbesteding, zelfverzorging, financiën en administratie, werk en opleiding. Daarnaast inventariseert de IPA welke ondersteuning iemand ontvangt in zijn dagelijks functioneren; dat kan formele of informele ondersteuning en collectief of privaat bekostigde hulp zijn. Zo ontstaat inzicht in het totale gebruik van ondersteuning. Op basis van het totaalbeeld geven mensen aan in hoeverre zij hun leven kunnen leiden zoals zij dat zelf willen (eigen regie/kwaliteit van leven) en welke leefdomeinen daarbij voor hen het belangrijkste zijn.

Door de IPA uit te zetten onder doelgroepen in het sociaal domein ontstaat een betrouwbaar beeld in hoeverre lokale inwoners in het alledaagse leven uit de voeten kunnen in hun thuissituatie en in de maatschappij, en hoe zij hun kwaliteit van leven ervaren. Daarmee is de IPA een ‘redzaamheid- en participatiemeter’: hij maakt duidelijk in hoeverre de doelstellingen van het sociaal domein worden gerealiseerd. Bovendien bieden de resultaten aanknopingspunten voor beleid, omdat voor verschillende doelgroepen duidelijk wordt wat goed gaat en waar beperkingen worden ervaren, en welke zaken het belangrijkste worden gevonden voor de kwaliteit van leven.

Door periodiek te meten wordt op populatieniveau zichtbaar welke veranderingen optreden in de genoten ondersteuning en of dat effecten heeft op de ervaren redzaamheid en participatie.

1.3 0-meting in 2014, 1-meting in 2016

In het najaar van 2014 heeft Alphen aan den Rijn een eerste meting (0-meting) met de IPA laten uitvoeren onder cliënten Wmo, Wwb en Awbz Begeleiding. Daaruit kwam naar voren hoe het kort voor de decentralisaties in het sociaal domein gesteld was met de redzaamheid en participatie van inwoners die gebruik maakten van voorzieningen in het kader van de Wmo, Wwb en Awbz. In het najaar van 2016 is opnieuw een meting met de IPA uitgevoerd. Door de uitkomsten van beide metingen te vergelijken ontstaat inzicht in de effectiviteit van het huidige beleid ten opzichte van de situatie vóór de decentralisatie: zijn de inwoners van Alphen aan den Rijn even goed in staat om zelfstandig te wonen en deel te nemen aan het maatschappelijk leven? Hebben de veranderingen in beleid tot verschuivingen in de ondersteuning geleid: wordt er bijvoorbeeld meer hulp geboden uit eigen kring? In hoeverre wordt de huishoudelijke hulp van de thuiszorg vervangen door particuliere hulp? Doen meer P-wet cliënten vrijwilligerswerk? Vinden mensen met een ggz-achtergrond werk of arbeidsmatige dagbesteding in reguliere bedrijven? En welke impact hebben de veranderingen in ondersteuning op de redzaamheid en participatie van deze mensen?

De nulmeting in augustus-september 2014 vond plaats onder vijf groepen inwoners die gebruik maakten van gemeentelijke voorzieningen:

1. inwoners die langdurig (langer dan anderhalf jaar) een Wwb-uitkering van de gemeente ontvingen;
- 2a. thuiswonende inwoners die vanwege een lichamelijke beperking individuele of groepsbegeleiding ontvingen vanuit de Awbz en per 1 januari 2015 onder gemeentelijke verantwoordelijkheid (Wmo) zijn komen te vallen;
- 2b. thuiswonende inwoners die vanwege een (licht) verstandelijke beperking individuele of groepsbegeleiding ontvingen in het kader van de Awbz en nu onder de Wmo vallen;
- 2c. thuiswonende inwoners die vanwege een psychische beperking of stoornis individuele of groepsbegeleiding ontvingen in het kader van de Awbz en nu eveneens onder de Wmo vallen;
3. inwoners die gebruik maakten van Wmo- en welzijnsvoorzieningen die door de gemeente beschikbaar worden gesteld.

In alle gevallen gaat het om mensen die (nog) thuis wonen, dus geen bewoners van verzorgings- of verpleeghuizen, psychiatrische instellingen, instellingen voor gehandicaptenzorg of andersoortige instellingen waar

mensen langdurig verblijven. De zorg voor deze inwoners blijft een landelijke verantwoordelijkheid.

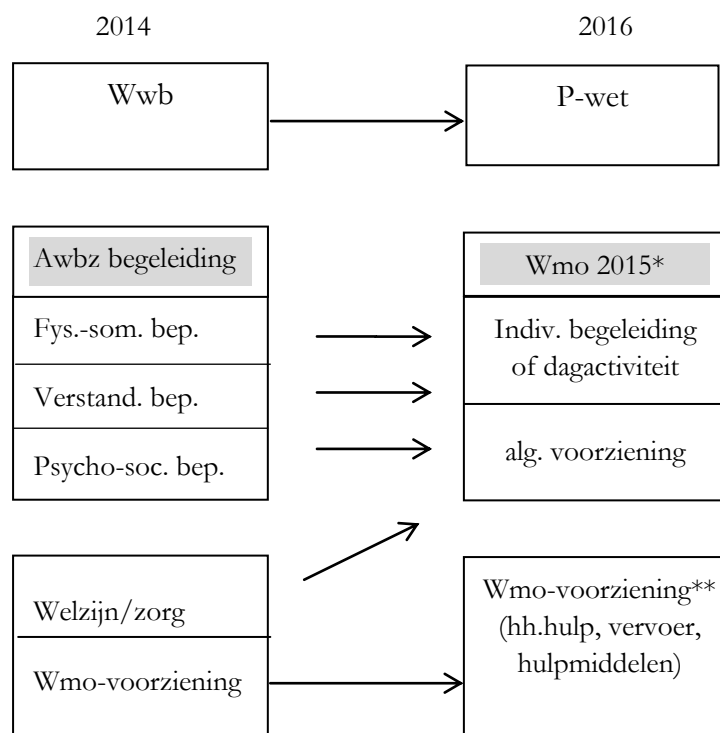
De cliënten uit doelgroep 1 (langdurig Wwb-ers) vallen sinds 2015 onder de Participatiewet. Voor hen is er in beginsel niet veel veranderd, behalve dat onder de Participatiewet sterker dan voorheen wordt ingezet op sociale activering.

Cliënten uit de doelgroepen 2a t/m 2c zijn vanuit de Awbz overgeheveld naar de Wmo en daarmee rechtstreeks onder de verantwoordelijkheid van gemeenten komen te vallen. Omdat gemeenten de ondersteuning en begeleiding anders inrichten dan onder de Awbz is er voor deze cliënten vaak wel veel veranderd. In Alphen bijvoorbeeld wordt de ondersteuning georganiseerd vanuit Tom in de Buurt. Daarbij wordt geen onderscheid meer gemaakt naar aard van de beperking (lichamelijk, verstandelijk of psychisch). Voor een aantal van deze mensen geldt dat zij nog steeds individuele ondersteuning ontvangen of meedoen aan een groepsactiviteit (voorheen 'dagbesteding'), al wordt dit niet altijd als zodanig herkend omdat de terminologie is veranderd. Bij de interpretatie van de resultaten moet hier rekening mee worden gehouden. De meeste cliënten maken gebruik van Tom als algemene voorziening, soms gecombineerd met een individueel ondersteuningstraject met redzaamheidsdoelen.

Voor cliënten die traditioneel al gebruik maakten van Wmo-voorzieningen, zoals hulp bij het huishouden, vervoer en hulpmiddelen (doelgroep 3), zijn deze voorzieningen blijven bestaan, maar wordt eerst zorgvuldig gekeken welke ondersteuning kan worden geboden vanuit de eigen kring of vanuit het aanbod van algemene voorzieningen; pas als dat niet toereikend is, worden maatwerkvoorzieningen beschikbaar gesteld. De traditionele functies welzijn en zorg zijn vernieuwd en ondergebracht bij Tom in de buurt. Ook het maatschappelijk werk is overgegaan naar Tom.

Figuur 1.2 brengt in beeld hoe de doelgroepen in de 0-meting van 2014 zich verhouden tot de doelgroepen in de 1-meting van 2016.

Figuur 1.2 Verhouding tussen doelgroepen in 2014 en 2016

* Via Tom in de buurt/pgb. Mensen met een pgb kunnen ook kiezen voor een andere zorgverlener.

** Zorg in natura en/of pgb.

De veranderingen in het aanbod hebben implicaties voor de samenstelling van de onderzoekspopulatie in 2014 en 2016. De groep wwb-cliënten uit 2014 is goed vergelijkbaar met de P-wet-cliënten uit 2016.⁵ Hetzelfde geldt voor cliënten die gebruik maken van Wmo-voorzieningen, zoals hulp bij het huishouden, fysieke hulpmiddelen en vervoersvoorzieningen. Maar de cliënten die voorheen Awbz-begeleiding ontvingen op grond van fysiek-somatische, verstandelijke of psycho-sociale beperkingen zijn niet meer als zodanig herkenbaar (de enquêtes zijn immers anoniem). Zij maken nu gebruik van de individuele of algemene voorzieningen van Tom in de buurt of soms van een andere aanbieder. Ook de welzijnscliënten van destijds zijn niet meer als groep te onderscheiden; zij maken gebruik van de algemene

⁵ De P-wet omvat ook mensen met een Wajong-uitkering en wsw-ers, maar dat heeft voor dit onderzoek geen gevolgen.

voorzieningen van Tom in de Buurt. Om toch zo goed mogelijk te kunnen vergelijken tussen de doelgroepen van 2014 en 2016 is aan mensen gevraagd of zij vóór 2015 individuele of groepsbegeleiding (dagbesteding) ontvingen en van welke voorzieningen zij nu gebruik maken. Daarnaast vinden controles plaats op achtergrondkenmerken, zoals leeftijd, geslacht, woonvorm en buurt. Tabel 1.1 geeft een overzicht van de verschillen tussen de onderzoekspopulaties in 2014 en 2016; bijlage 1 laat zien in hoeverre deze verschillen een significante invloed op de uitkomsten hebben. Waar nodig is voor deze verschillen gecorrigeerd, zodat een zinvolle vergelijking mogelijk is.

Tabel 1.1 Verschillen in samenstelling onderzoekspopulatie 2014 en 2016*

		P-wet		Wmo		Tom	
		2014	2016	2014	2016	2014	2016
m/v	vrouw	57%	54%	76%	62%	52%	58%
leeftijd	<35	9%	11%	3%	4%	27%	15%
	35-65	86%	86%	20%	23%	38%	41%
	>65	6%	4%	76%	74%	35%	44%
woonvorm	alleen	60%	59%	68%	51%	40%	54%
	partner	11%	11%	23%	40%	32%	33%
buurt	Centrum	12%	19%	13%	13%	13%	20%
	Noord	42%	21%	32%	38%	44%	45%
	West	13%	25%	14%	19%	13%	12%
	Rijnwoude	10%	15%	12%	18%	7%	12%
	BAZ	23%	21%	29%	11%	22%	11%

* Verschillen groter dan 10 procentpunten zijn geel gemarkeerd

1.4 Uitvoering van het onderzoek in 2016

Voor de 1-meting in 2016 heeft NYFER in september/oktober 2016 ruim 2400 vragenlijsten verspreid onder de drie eerdergenoemde doelgroepen.⁶ De vragenlijsten zijn anoniem. Antwoorden kunnen op geen enkele wijze aan een persoon worden gekoppeld. Er zijn 766 bruikbare vragenlijsten retour ontvangen. Daarmee komt de respons op iets meer dan 30%.

⁶ Aanvankelijk was het de bedoeling ook inwoners die ondersteuning vragen maar geen maatwerk-voorziening krijgen toegewezen, in het onderzoek te betrekken, maar omdat hiervan geen registratie plaatsvindt, was dit praktisch niet uitvoerbaar.

De vragenlijsten zijn op verschillende manieren verspreid:

- Mensen met een langdurige P-wet-uitkering hebben de vragenlijst per post toegestuurd gekregen door de gemeente met het verzoek om aan het onderzoek mee te werken.
- Ook mensen die huishoudelijke hulp, hulpmiddelen of een vervoersvoorziening krijgen vanuit de Wmo hebben de vragenlijst per post van de gemeente ontvangen.
- Mensen die gebruik maken van Tom in de Buurt worden niet allemaal geregistreerd (uitsluitend degenen met een traject). Zij hebben de vragenlijsten via de begeleiders/consulenten van Tom ontvangen. De vragenlijsten zijn persoonlijk aan hen overhandigd met het verzoek die in te vullen. Bij een volgend bezoek of contact zijn de vragenlijsten weer ingenomen.

Aan consulenten/begeleiders die vragenlijsten aan hun cliënten hebben overhandigd, is uitdrukkelijk de instructie meegegeven dat mensen de vragenlijst zelf moesten invullen. Als zij daar om wat voor reden ook niet toe in staat zijn, is gevraagd een familielid of mantelzorger mee te laten helpen. De vragenlijsten zijn dus *niet* ingevuld door of met hulp van zorgverleners⁷; het gaat immers niet om het oordeel van de zorgverlener over iemands functioneren en redzaamheid, maar om het oordeel van de persoon zelf over zijn eigen functioneren en redzaamheid.

Uit een analyse van terugontvangen vragenlijsten blijkt dat vragenlijsten doorgaans goed tot zeer goed zijn ingevuld; slechts een klein percentage van de respondenten haakt tijdens het invullen af. Tabel 1.2 geeft een overzicht van bruikbare vragenlijsten, uitgesplitst naar de drie doelgroepen. De tabel laat tevens zien hoeveel inwoners van Alphen aan den Rijn in de betreffende categorieën vallen. P-wet cliënten die tevens gebruik maken van Wmo-voorzieningen zijn gerekend onder de groep P-wet cliënten. Gebruikers van Wmo-voorzieningen die gebruik maken van Tom zijn gerekend onder de Tom-clieënten.

⁷ Bij mensen met een verstandelijke beperking hebben begeleiders soms geholpen om de vragen te verduidelijken. Ook in die gevallen is het eigen oordeel van de betrokkene centraal gesteld.

Tabel 1.2 Omvang doelgroep en ontvangen bruikbare vragenlijsten per doelgroep

	Omvang doelgroep*	Uitgezette enquêtes	Respons	Idem in %
Inwoners met langdurige P-wet- uitkering ^a	1009	719	235	33%
Gebruikers Wmo-voorzieningen ^b	8000	942	384	40%
Clënten van Tom in de Buurt - ‘overgangsccliënten’ uit Awbz ^c - algemene voorziening	502 n.b.	ca. 750	147	20%

* Bron: Gemeente Alphen aan den Rijn (P-wet); Participe (Wmo-voorzieningen).

a. Alphen aan den Rijn telt 1690 inwoners met een P-wet uitkering. Het onderzoek spitst zich toe op de doelgroep met een uitkeringsduur langer dan sinds 1-1-2015. Peildatum 30-7-2016.

b. Uitsluitend cliënten die al langer dan sinds 1-1-2015 de voorziening gebruiken, zijn in het onderzoek betrokken.

c. Per 1-1-2015 zijn 601 cliënten overgekomen naar de gemeente, waarvan er 367 al bekend waren bij een van de acht aanbieders van Tom. 99 cliënten zijn niet overgegaan naar Tom, bv. omdat zij voor een andere aanbieder hebben gekozen (pgb), overgegaan zijn naar de Wlz of omdat de ondersteuning is afgesloten (bron: Gemeente Alphen aan den Rijn).

De aantallen respondenten met een P-wet-uitkering en gebruikers van Wmo-voorzieningen zijn ruim voldoende om betrouwbare uitspraken te kunnen doen over de ervaren zelfredzaamheid en participatie. Van de mensen die ondersteuning ontvangen via Tom in de Buurt zijn de aantallen respondenten kleiner. Een flink aantal cliënten maakt zowel gebruik van Wmo-verstrekkingen zoals vervoer of een hulpmiddel als van Tom in de Buurt. Deze cliënten zijn ingedeeld bij doelgroep 3 (cliënten van Tom). Onder deze mensen vallen zowel mensen die een ‘traject’ bij Tom doorlopen als mensen die van Tom gebruik maken als algemene voorziening (inloopactiviteiten).

1.5 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 presenteert achtergrondkenmerken van de verschillende cliëntgroepen binnen het sociaal domein:

1. inwoners die al langer dan een jaar bijstand ontvangen op grond van de P-wet (voorheen Wwb);
2. inwoners die gebruik maken van specifieke Wmo-voorzieningen, zoals huishoudelijke hulp, hulpmiddelen, zoals rolstoel, scootmobiel en woningaanpassing, en vervoer;

3. cliënten van Tom in de Buurt; hieronder vallen zowel een beperkte groep mensen die individuele ondersteuning of groepsbegeleiding ontvangen in het kader van een traject als mensen die gebruik maken van de algemene voorzieningen die Tom biedt.

Hoofdstuk 3 gaat in op de redzaamheid en maatschappelijke participatie van deze inwoners. Hoe oordelen zij zelf over hun functioneren op belangrijke terreinen van het dagelijks leven, zoals werk, mobiliteit, financiën en sociale contacten en relaties? Kunnen zij voldoende zelf bepalen hoe zij hun leven willen leiden (redzaamheid, eigen kracht), al dan niet met hulp van anderen?

In hoofdstuk 4 wordt in kaart gebracht welke hulp en ondersteuning mensen ontvangen. Deze ondersteuning kan zowel afkomstig zijn uit de eigen omgeving (partner, familie, burens, vrienden, vrijwilligers) als door professionals worden aangeboden.

Hoofdstuk 5 vat nog eens samen hoe mensen zelf oordelen over hun redzaamheid en maatschappelijke participatie, ofwel hun 'kwaliteit van leven'. Hebben mensen het gevoel dat zij zelf de regie over hun leven kunnen blijven voeren?

In elk van de hoofdstukken worden de uitkomsten van de 0-meting in 2014 vergeleken met die van de 1-meting in 2016. Daardoor ontstaat inzicht in hoe de veranderingen in het sociaal domein zijn uitgedrukt voor het dagelijks functioneren en welbevinden van gebruikers van gemeentelijke P-wet- en Wmo-voorzieningen.

De rapportage sluit af met een slothoofdstuk, waarin conclusies uit de resultaten van de 0- en 1-meting worden getrokken.

Redzaamheid en participatie in Alphen aan den Rijn

2 Om wie gaat het?

Alphen aan den Rijn telt 1690 inwoners met een uitkering op basis van de P-wet, van wie 60% al anderhalf jaar of langer een jaar een uitkering ontvangt.⁸ Daarnaast zijn er circa 8000 inwoners die gebruik maken van Wmo-voorzieningen, zoals huishoudelijke hulp, hulpmiddelen of de regio-taxi, die door de gemeente beschikbaar worden gesteld.⁹ Ten slotte is er een groep cliënten die gebruik maakt van de voorzieningen van Tom in de buurt, in de vorm van een 'traject' en/of als algemene voorziening. Dit hoofdstuk schetst enkele achtergrondkenmerken van de personen om wie het gaat.

2.1 Mensen met een langdurige P-wet-uitkering

Van 1690 inwoners in Alphen aan den Rijn met een P-wet uitkering zijn er 1530 in de leeftijd 15-65 jaar.¹⁰ Dat is bijna de helft minder dan het landelijk gemiddelde. Terwijl in Nederland als geheel 40 op de 1000 personen die deel uitmaken van de beroepsbevolking, een P-wet-uitkering hebben, ligt dat in Alphen aan den Rijn op 24 op de 1.000. Daarnaast ontvangen 160 inwoners van ouder dan 65 jaar een P-wet uitkering als aanvulling op hun Aow. Landelijke cijfers wijzen uit dat meer dan drie kwart van de bijstandontvangers langer dan een jaar een uitkering ontvangt en de helft langer dan drie jaar.¹¹ De ervaring leert dat van de mensen die langer dan drie jaar in de bijstand zitten, nog maar een klein percentage aan het werk komt. De nieuwe Participatiewet geeft gemeenten overigens meer mogelijkheden om mensen vanuit de bijstand naar werk te begeleiden. In dit rapport ligt de focus op mensen die al langer dan sinds 1 januari 2015 een P-wet uitkering ontvangen (ten tijde van het onderzoek meer dan anderhalf jaar). In Alphen aan den Rijn zijn dit 1009 cliënten (peildatum 30-7-2016). Hieronder wordt dieper ingezoomd op een aantal achtergrondkenmerken van P-wet cliënten in Alphen aan den Rijn, zoals die uit de 1-meting naar voren komen.

Leeftijd en geslacht

54% van de mensen met een (langdurige) P-wet-uitkering is vrouw en 46% man. Figuur 2.1 laat dat zien. De figuur geeft ook de leeftijdsverdeling van

⁸ CBS, Bijstandsuitkeringen. Peildatum: 30-7-2016.

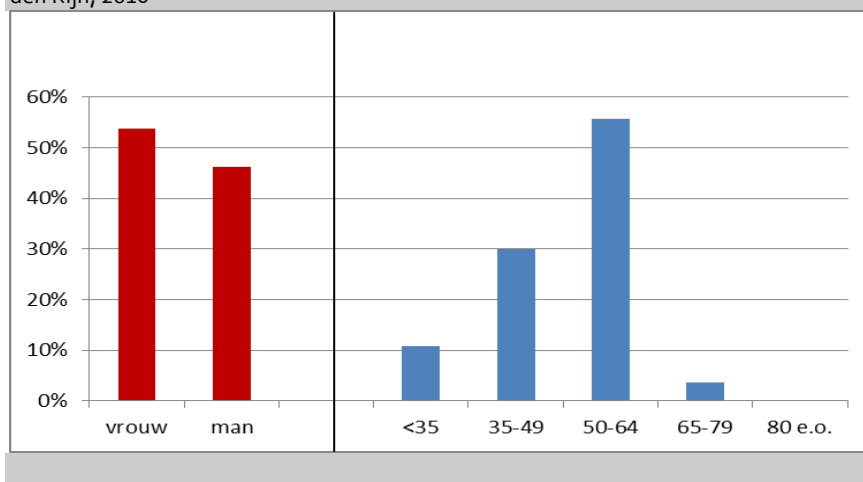
⁹ Alphen aan den Rijn, wijkprofielen.

¹⁰ Bron: CBS, 24 oktober 2016.

¹¹ CBS, personen met bijstand; duur van de lopende uitkeringssituatie.

P-wet-ontvangers weer. 56% is ouder dan 50 jaar en 11% jonger dan 35 jaar. 4% van de P-wet cliënten is ouder dan 65 jaar; zij ontvangen de uitkering als aanvulling op een onvolledige Aow.

Figuur 2.1 Man/vrouw verdeling en leeftijdsverdeling van P-wet cliënten in Alphen aan den Rijn, 2016

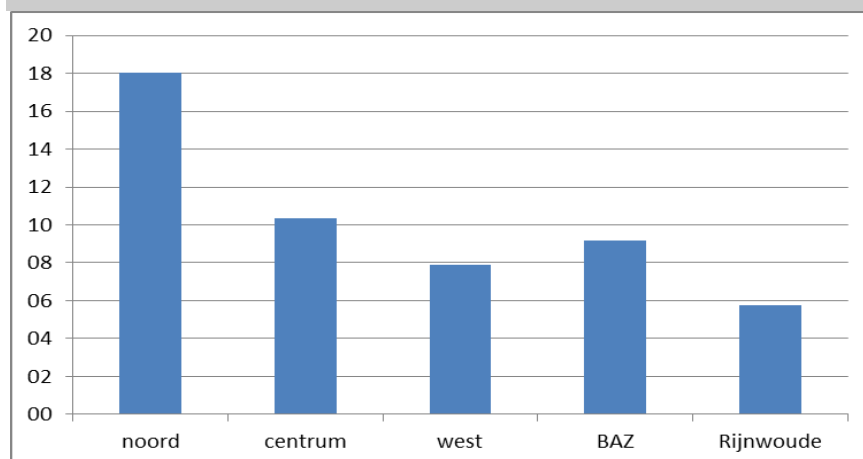

Spreiding over de gemeente

Mensen met een P-wet-uitkering zijn ongelijk over de gemeente verspreid. Relatief de meeste P-wet cliënten wonen in de wijken Ridderveld (Noord) (21 per 1000 inwoners), Zegersloot (Noord) (21/1000) en Hoorn (West) (24/1000).¹² In Rijnwoude (Hazerswoude Dorp, Hazerswoude Rijndijk, Benthuizen en Koudekerk aan den Rijn) hebben in verhouding de minste inwoners een P-wet-uitkering: 6 op de 1.000 tegen 11 op de 1000 in Alphen aan den Rijn als geheel.

¹² Wijkprofielen Alphen aan den Rijn.

Figuur 2.2 Het aantal P-wet cliënten* is ongelijk over de gemeente verspreid

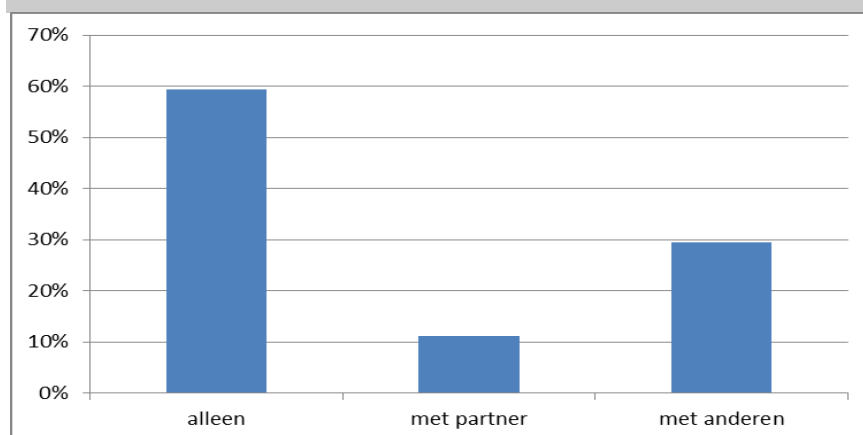

* Aantal personen met een P-wet-uitkering per 1000 inwoners. Bron: wijkprofielen

Woonsituatie

De meeste ontvangers van een P-wet-uitkering (59%) wonen alleen. 11% woont samen met hun partner en 29% woont samen met kinderen of andere huisgenoten (figuur 2.3).

Figuur 2.3 De meeste P-wet cliënten wonen alleen

Werk en opleiding

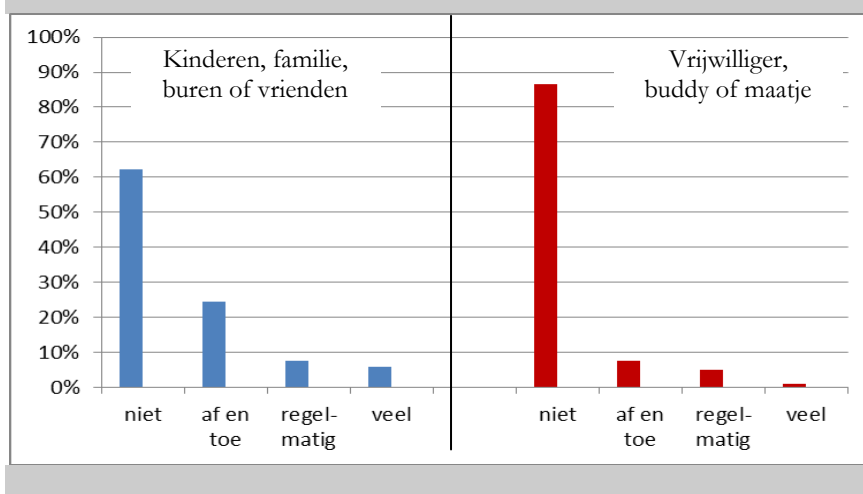
49% van de langdurige P-wet cliënten doet een of andere vorm van betaald of onbetaald werk. 18% van de P-wet cliënten heeft betaald werk naast hun

uitkering. Dat is iets meer dan 2014, toen deze percentages op 46 resp. 11% lagen. In meer dan de helft van de gevallen gaat het om kleine banen (max. 16 uur per week). De meeste P-wet cliënten (74%) schatten de mogelijkheden om werk te vinden dat zij graag zouden willen doen, laag of zeer laag in. P-wet cliënten die naast hun uitkering betaald of onbetaald werk doen, zijn daarover niet positiever dan P-wet cliënten die dat niet doen. Ruim een kwart geeft aan geen behoefte aan betaald of onbetaald werk te hebben. Het gaat daarbij voornamelijk (voor twee derde) om mensen boven de 55 jaar; zij lijken zich erbij neergelegd te hebben dat zij geen werk zullen vinden.

Ondersteuning uit eigen netwerk

Op de vraag of zij ondersteuning van partner, kinderen, familie, buren of vrienden krijgen, antwoordt 62% van de P-wet cliënten dat dit niet het geval is. Ook krijgt maar een enkeling ondersteuning van een vrijwilliger, buddy of maatje (figuur 2.4).

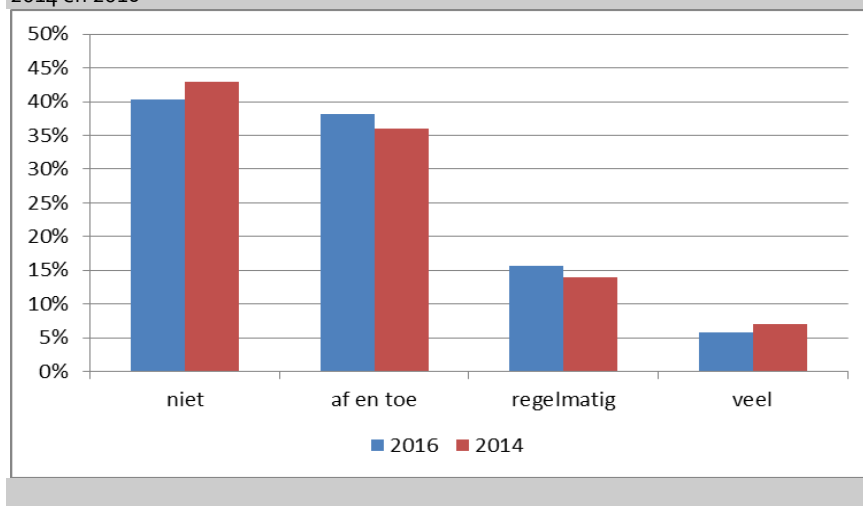
Figuur 2.4 P-wet cliënten ontvangen weinig ondersteuning uit eigen kring

Hulp geven

Op de vraag of zij zelf mantelzorg aan iemand in hun naaste omgeving geven, antwoordt 40% van P-wet cliënten dat zij dit niet doen; 38% doet dit af en toe, 16% regelmatig en 6% (bijna) elke dag (figuur 2.5). Deze cijfers liggen iets hoger dan in 2014 (2 procentpunten).

Figuur 2.5 Mate waarin P-wet cliënten hulp geven aan iemand in hun naaste omgeving, 2014 en 2016

2.2 Gebruikers van Wmo-voorzieningen

Ook gebruikers van Wmo-voorzieningen hebben een vragenlijst ontvangen. Het gaat hier om mensen die gebruik maken van zeer uiteenlopende voorzieningen en hulpmiddelen, zoals rolstoel, scootmobiel, traplift, woningaanpassing, personenalarmering, boodschappendienst, tafeltje-dekje, huishoudelijke hulp en vervoer met de regiotaxi. Vervoer is de meest gebruikte voorziening, gevolgd door aanpassingen aan de woning en huishoudelijke hulp. Vaak worden meerdere voorzieningen per persoon verstrekt. In Alphen aan den Rijn gebruiken bijna 8.000 inwoners één of meer van deze voorzieningen; dat is 7,4% van het aantal inwoners.³³ In het kader van het onderzoek zijn 942 mensen geselecteerd, die al langer dan een jaar van deze voorzieningen gebruik maken. Aan hen is de vragenlijst verzonden.

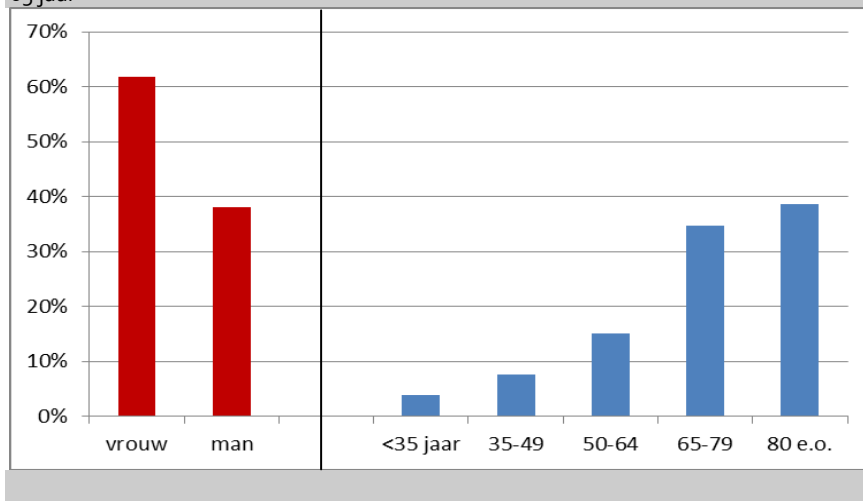
Het landelijke en lokale Wmo-beleid is er op gericht dat mensen zo lang mogelijk zelfstandig wonen en participeren in de samenleving, zo nodig met ondersteuning uit eigen kring of van algemene voorzieningen die in het dorp of de wijk beschikbaar zijn. Als eigen oplossingen niet toereikend zijn, springt de gemeente bij met oplossingen op maat. Onderzoek naar de achtergrondkenmerken en het functioneren van deze groep cliënten kan indicaties opleveren over de mate waarin dit beleid kansrijk is.

³³ Wijkprofielen Alphen aan den Rijn.

Leeftijd en geslacht

Gebruikers van Wmo-voorzieningen zijn in meerderheid vrouw (62%) en ouder dan 65 jaar (74%). 39% is ouder dan 80 jaar (figuur 2.6).

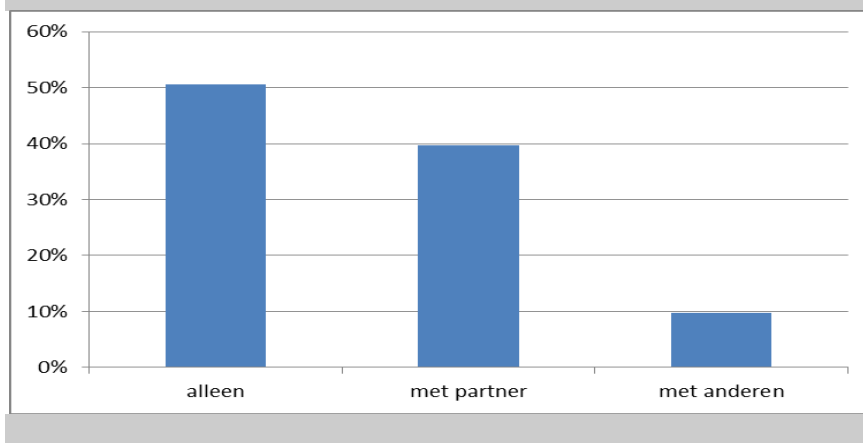
Figuur 2.6 Gebruikers van Wmo-voorzieningen zijn in meerderheid vrouw en ouder dan 65 jaar

Woonsituatie

Ruim de helft van de gebruikers van Wmo-voorzieningen woont alleen; 40% woont samen met zijn of haar partner (figuur 2.7). In 10% van de gevallen wonen gebruikers van Wmo-voorzieningen samen met anderen, bijvoorbeeld kinderen of broers/zussen.

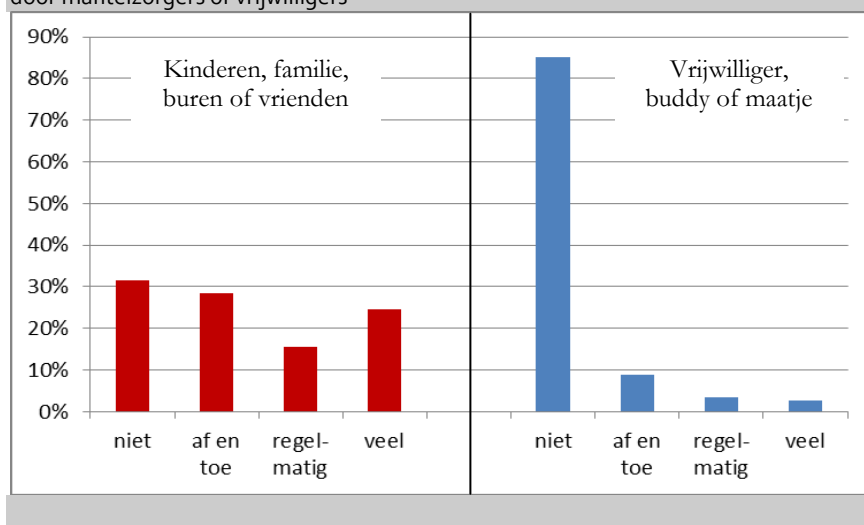
Figuur 2.7 De meeste gebruikers van Wmo-voorzieningen wonen alleen

Ondersteuning uit eigen kring en door vrijwilligers

Veel gebruikers van Wmo-voorzieningen ontvangen af en toe, regelmatig of veel ondersteuning van hun partner, kinderen, familie, buren of vrienden (figuur 2.8). Bij 15% van de mensen springen vrijwilligers bij om een handje te helpen. 30% ontvangt geen mantelzorg en ook geen ondersteuning van een vrijwilliger. In 2014 was dat 36%. Een kwart van de ondervraagden geeft zelf ook af en toe of regelmatig hulp aan anderen in hun omgeving; dat was ook zo in 2014.

Figuur 2.8 Gebruikers van Wmo-voorzieningen ontvangen meestal ook ondersteuning door mantelzorgers of vrijwilligers

Inkomen

Bijna drie kwart (72%) van de gebruikers van Wmo-voorzieningen heeft Aow. De helft heeft daarnaast een aanvullend pensioen. Onder de gebruikers van Wmo-voorzieningen heeft 5% een (aanvullende) P-wet-uitkering en 16% een arbeidsongeschiktheidsuitkering (Wajong of Wao/Wia). 9% heeft inkomen uit werk. Drie kwart van de respondenten geeft aan dat zij geen behoefte aan betaald of onbetaald werk hebben, wat niet verwonderlijk is gezien de gemiddelde leeftijd. Toch is er nog 6% dat nu niet werkt, maar dat wel zou willen.

2.3 Cliënten van Tom in de Buurt

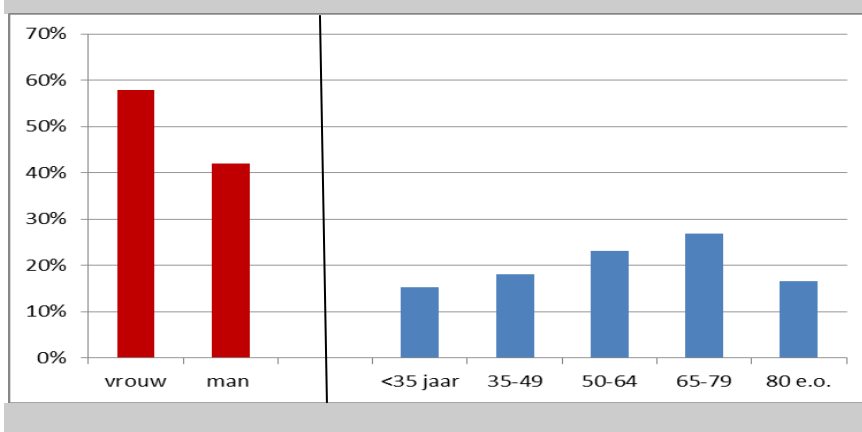
Bij de overgang van de Awbz-begeleiding naar de gemeente waren er 601 ‘overgangsccliënten’, van wie er 502 zijn overgegaan naar Tom.¹⁴ Het gaat hier om mensen die (nog) thuis wonen. Zoals bekend, is het landelijke beleid er op gericht om mensen zo lang mogelijk thuis te laten wonen. Doorgaans is dat ook wat mensen zelf willen. De ondersteuning vanuit de Wmo moet dit mogelijk maken.

Aan de cliënten van Tom in de Buurt is gevraagd of zij vóór 2015 individuele begeleiding of dagbesteding hadden (via de Awbz). 50% van de cliënten antwoordt dat dit het geval is. Deze groep is interessant omdat zij kunnen beoordelen hoe het actuele aanbod via Tom zich verhoudt tot het aanbod zoals dat ten tijde van de Awbz was.

Leeftijd en geslacht

Figuur 2.9 laat enkele achtergrondkenmerken van de cliënten van Tom zien. 58% van de cliënten is vrouw, 42% is man. 56% van de cliënten is onder de 65 jaar, 44% daarboven. Onder de jongere cliënten zullen veel mensen zijn die begeleiding ontvangen op grond van een beperking (fysiek-somatisch, verstandelijk of psychisch-sociaal), maar zoals eerder opgemerkt, wordt geen onderscheid meer gemaakt naar grondslag zoals bij de Awbz.

Figuur 2.9 Man/vrouw- en leeftijdsverdeling van cliënten van Tom in de buurt

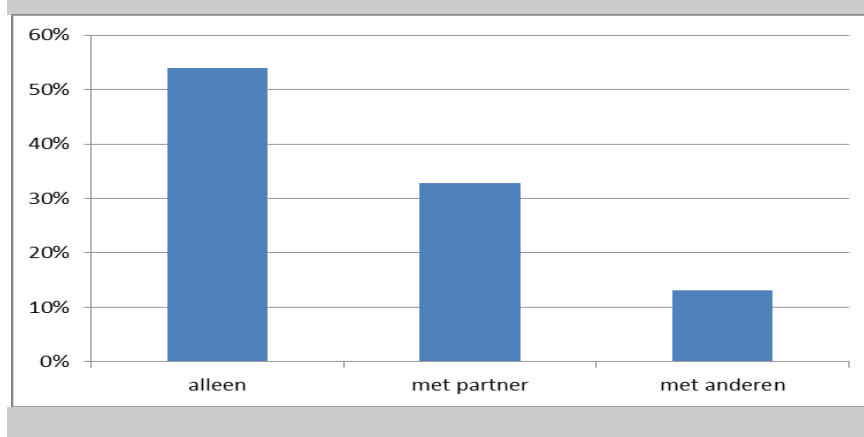

¹⁴ De overige cliënten hebben gekozen voor een andere aanbieder (pgb), zijn overgegaan naar de Wlz of de ondersteuning is beëindigd. Bron: gemeente Alphen aan den Rijn.

Woonsituatie

De cliënten van Tom wonen in meerderheid alleen (54%). Ongeveer een derde woont samen met een partner, de overigen wonen samen met anderen. Dat kunnen bijvoorbeeld ouders zijn, die zorgen voor hun gehandicapte kind. Uit de statistische analyse (zie bijlage) blijkt dat mensen die alleen wonen op vrijwel alle leefdomeinen positiever over hun functioneren oordelen dan mensen die samenwonen met anderen. Dit patroon zien wij ook terug in andere gemeenten. Het is niet duidelijk wat hiervan de oorzaken zijn.

Figuur 2.10 Woonsituatie van cliënten van Tom, 2016

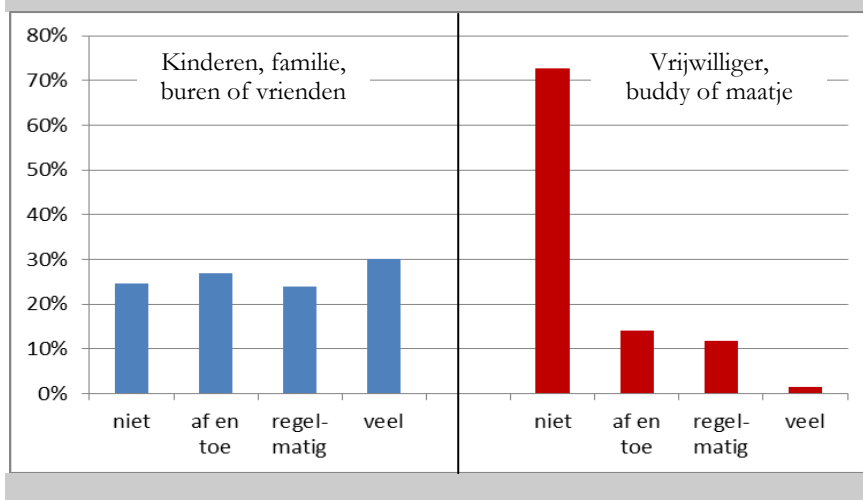
Ondersteuning uit eigen kring en door vrijwilligers

Drie kwart van de cliënten van Tom krijgt naast de ondersteuning die zij via Tom ontvangen, ook hulp van hun partner, kinderen, familie, buren of vrienden. 30% krijgt veel ondersteuning uit eigen kring, en een kwart regelmatig. Een kwart van de ondervraagden krijgt geen ondersteuning uit eigen kring. Soms springen vrijwilligers bij als er uit de familiekring of directe omgeving geen mantelzorg beschikbaar is. Ruim een derde van de Tom-clieuten geeft zelf ook af en toe, regelmatig of veel hulp aan anderen.

Werk en inkomen

Maar weinig cliënten van Tom hebben inkomen uit werk (15%). 43% heeft Aow en 41% een P-wet-, Wajong- of arbeidsongeschiktheidsuitkering.

Figuur 2.11 Inzet van informele ondersteuning voor cliënten van Tom in de buurt

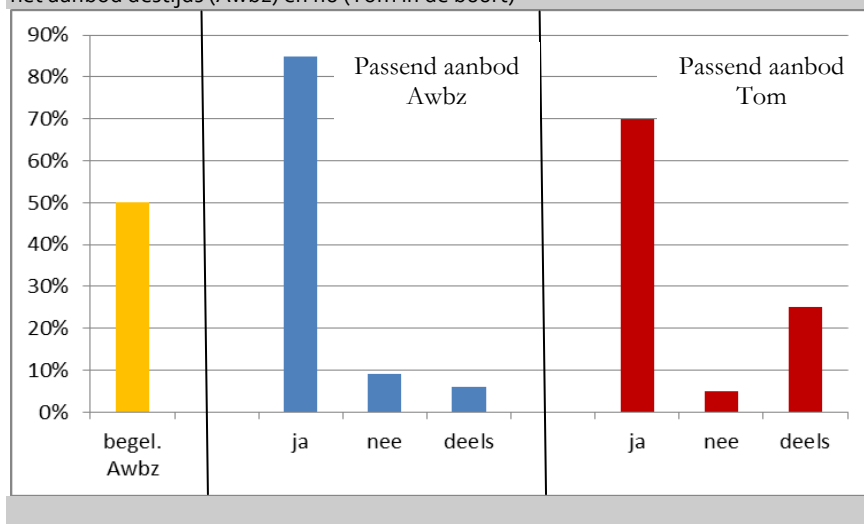
2.3.1 Cliënten met individuele of groepsbegeleiding

Zoals opgemerkt, had 50% van de ondervraagde cliënten van Tom vóór 2015 individuele begeleiding of dagbesteding via de Awbz. Aan hen is gevraagd of het aanbod van destijds passend was (retrospectief). 85% beantwoordt dit met ja, 9% met nee, en 6% met deels. Vervolgens is gevraagd of men nu nog ondersteuning ontvangt of deelneemt aan een activiteit en of het nieuwe aanbod passend is. Hierop antwoordt 70% ja, 5% nee en 25% deels (figuur 2.12).³⁵

De meeste personen zijn dus positief over het aanbod van Tom, maar er zijn ook enkele kritische geluiden. Eén persoon merkt bijvoorbeeld op dat er te weinig vrijwilligers beschikbaar zijn. Een ander zegt dat het moeilijk is om de ondersteuning te krijgen die past bij zijn visuele handicap. Ook iemand met hersenbeschadiging heeft deze klacht. Twee personen merken op dat een overstap naar begeleid wonen beter zou zijn voor hen. Daartegenover staan ook mensen die (zeer) positief oordelen over de ondersteuning van Tom. Iemand zegt dat het dankzij de begeleiding goed met hem gaat: “zonder zou het absoluut niet lukken”. Een ander vindt het aanbod “geweldig”.

³⁵ Alleen bij deze vraag is mensen gevraagd om een vergelijking te maken met de situatie in 2014. Bij alle andere vragen staat het huidige functioneren centraal.

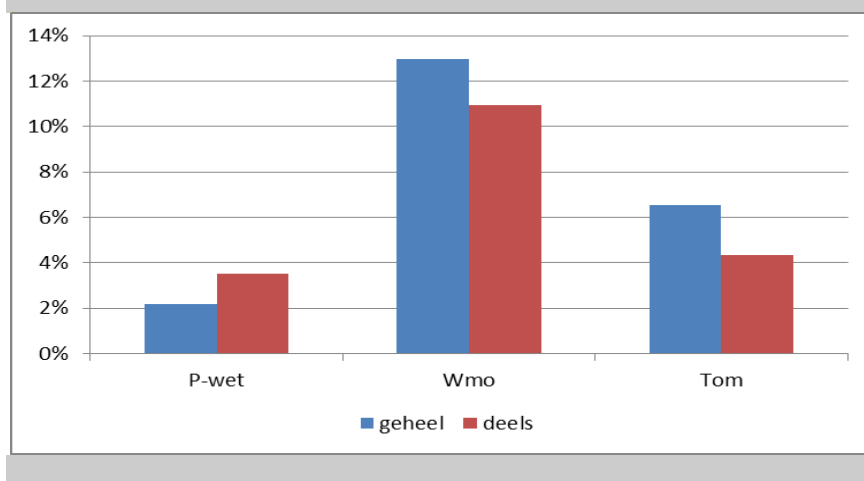
Figuur 2.12 Oordeel van voormalig Awbz-begeleidingcliënten over de passendheid van het aanbod destijds (Awbz) en nu (Tom in de buurt)

2.4 Gebruik van pgb

Van de gebruikers van Wmo-voorzieningen heeft 24% een persoonsgebonden budget, waaruit de hulp of ondersteuning geheel of gedeeltelijk wordt betaald. Bij cliënten van Tom is dat 11%. Mensen met een langdurige P-wet uitkering hebben zelden een pgb (6%) (figuur 2.13)

Figuur 2.13 Betaalt u uw hulp of ondersteuning met een persoonsgebonden budget?

2.5 Samenvatting

De verschillende doelgroepen van het sociale beleid verschillen van samenstelling. Bij de P-wet cliënten gaat het vaak om wat oudere inwoners (50-plus), die al jarenlang in de bijstand zitten. Iets minder dan de helft van hen is wel actief in een reguliere baan (naast de uitkering) of bij de sociale werkvoorziening, of doet onbetaald werk bij Tom, op een stage- of leerwerkplek of als vrijwilliger. Ruim een kwart van de P-wet cliënten zegt geen behoefte (meer) te hebben aan betaald of onbetaald werk; het gaat dan vooral om 55-plussers. In het algemeen ziet men ook weinig kansen om nog aan het werk te komen. P-wet cliënten geven in 2016 méér hulp aan anderen dan naar voren kwam uit de 0-meting in 2014: 38% doet dat af en toe, 16% regelmatig (tegen 30 resp. 10% in 2014). Dit is een aanwijzing dat het beleid gericht op sociale activering vrucht afwerpt.

Gebruikers van Wmo-voorzieningen zijn veelal ouderen: 74% is ouder dan 65 jaar, 39% ouder dan 80 jaar. De helft van de mensen in deze groep woont alleen en velen krijgen mantelzorg van familie, vrienden of burens. 30% ontvangt geen hulp van naasten uit hun omgeving of vrijwilligers. De leeftijdssamenstelling van deze groep cliënten is weinig veranderd ten opzichte van 2014; wel zitten er nu minder vrouwen en minder alleenstaanden in de steekproef. In hoofdstuk 4 wordt besproken of er wel wat is veranderd in het gebruik van voorzieningen.

De groep mensen die vanuit Tom wordt bediend, is gevarieerd van samenstelling. 15% is onder de 35 jaar en 18% tussen de 35 en 50 jaar. Daarnaast zijn er veel 65-plussers (44%). Drie kwart van de cliënten krijgt individuele ondersteuning of neemt deel aan groepsactiviteiten. De helft van de cliënten had ook vóór 2015 al individuele begeleiding of dagbesteding op grond van lichamelijke, verstandelijke of psycho-sociale beperkingen (via de Awbz). Zij oordelen in meerderheid (70%) positief over de passendheid van de ondersteuning door Tom, maar iets minder positief dan zij (terugkijkend) oordelen over de ondersteuning toen (85% positief). Enkele cliënten zeggen in een toelichting dat Tom geen ondersteuning biedt die specifiek is toegesneden op hun beperkingen, zoals visuele handicaps, niet-aangeboren hersenletsel e.d. Anderen vinden dat zij eigenlijk in een andere setting moeten worden ondersteund, zoals begeleid wonen.

Hoe oordelen mensen zelf over hun redzaamheid en maatschappelijke participatie? Dit is het onderwerp van het volgende hoofdstuk.

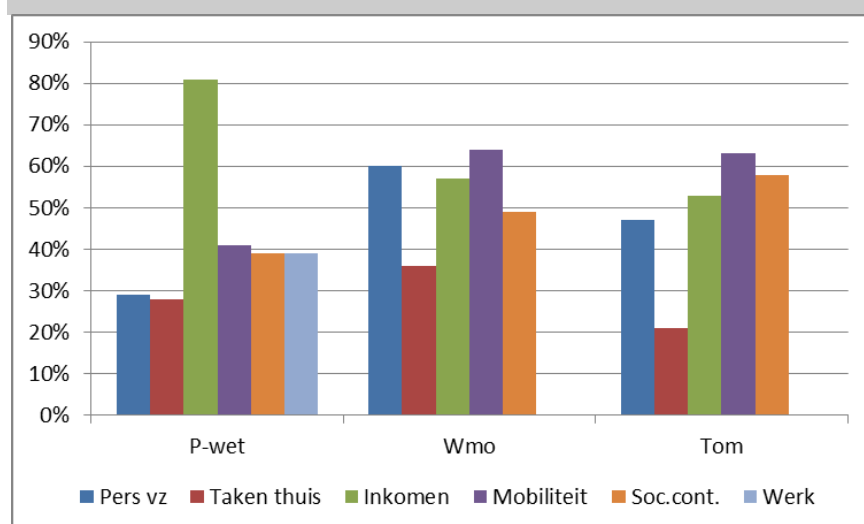
3 Hoe redzaam zijn kwetsbare inwoners?

In het onderzoek is mensen gevraagd hoe zij zelf oordelen over hun redzaamheid en maatschappelijke participatie. Dat is concreet gemaakt door te vragen naar het functioneren op zeven belangrijke leefdoeinen: mobiliteit (kunnen gaan en staan waar je wilt), bezigheden en taken thuis, financiën, tijdsbesteding en ontspanning, sociale contacten en relaties, zelfverzorging, en werk en opleiding. Het gaat daarbij om het functioneren *met* de beschikbare hulp en ondersteuning, die zowel kan komen vanuit het eigen netwerk (mantelzorg en vrijwilligers) als van professionals. Cruciaal is of mensen zelf kunnen bepalen hoe ze hun leven inrichten (eigen regie), ook als ze daarbij hulp en ondersteuning van anderen ontvangen.

3.1 Wat vinden mensen belangrijk?

Voor de drie groepen is onderzocht, welke van de zeven genoemde leefdoeinen mensen het belangrijkste vinden om te kunnen leven zoals zij willen. Mensen hadden de keus om van de zeven domeinen er drie aan te kruisen. Figuur 3.1 toont de resultaten.

Figuur 3.1 Belangrijkste zaken om te leven zoals men wil, per doelgroep*

* De figuur toont het percentage respondenten dat het betreffende leefdoeinen als een van de drie belangrijkste selecteert

Mensen met een langdurige P-wet uitkering vinden hun inkomen verreweg de belangrijkste factor die bepaalt of zij kunnen leven zoals ze zouden willen. Daarnaast vinden zij hun mogelijkheden om te gaan en staan waar zij willen (mobiliteit), hun sociale contacten en relaties en de mogelijkheden op het gebied van werk (betaald of onbetaald) belangrijk. Opvallend in vergelijking met de uitkomsten in 2014 is dat veel meer respondenten 'werk' en 'opleiding' aankruisen als een belangrijk aspect om het leven te kunnen leiden zoals zij dat zouden willen: 39% noemt werk belangrijk tegen 14% in 2014, en 23% noemt opleiding belangrijk tegen 18% in 2014.

Mensen die gebruik maken van Wmo-voorzieningen noemen – in volgorde van belangrijkheid – hun mobiliteit, hun persoonlijke verzorging, hun financiële situatie en hun sociale contacten als de belangrijkste factoren om het leven te kunnen leiden dat zij willen. Werk en opleiding worden door deze groep veel minder belangrijk gevonden, wat begrijpelijk is omdat drie kwart van hen boven de 65 jaar is. Taken thuis worden tweemaal zo vaak als bij de andere groepen als belangrijke factor genoemd (36%).

Bij de cliënten van Tom in de Buurt staan mobiliteit, sociale contacten en inkomen bovenaan als belangrijkste factoren. Daarnaast vinden zij hun persoonlijke verzorging belangrijk. Opvallend is dat de mogelijkheden om de (vrije) tijd te besteden zoals men wil, door Tom-clieënten twee maal zo vaak worden genoemd als door beide andere cliëntgroepen (niet weergegeven in de figuur). Werk (16%) en opleiding (3%) worden weinig genoemd als belangrijke factoren.

Geen van de doelgroepen rangschikt de mogelijkheden om taken in en om het huis naar behoren te vervullen onder de belangrijkste factoren. Het gaat daarbij om zaken als de verzorging en opvoeding van kinderen, huisdieren, huishoudelijke werkzaamheden en onderhoud van de tuin. Opleiding en (vrije)tijdsbesteding worden onder de minst belangrijke factoren gerangschikt, al noemt 39% van de Tom-clieënten hun tijdsbesteding nog wel als belangrijke factor. Werk wordt alleen door P-wet cliënten relatief belangrijk gevonden, maar niet belangrijker dan mobiliteit en sociale contacten.

Vergelijking van deze uitkomsten met die uit 2014 wijst uit dat er in de prioriteiten van Wwb/P-wet-clieënten weinig verschuivingen zijn opgetreden. Opvallende uitzondering is dat in 2016 meer cliënten werk belangrijk vinden dan in 2014 (39% noemt dit als belangrijke factor tegen

14% twee jaar geleden). Ook vinden meer P-wet-cliënten opleiding belangrijk dan twee jaar geleden. Een mogelijkheid is dat er in de P-wet meer nadruk op werk (betaald of onbetaald) wordt gelegd dan in de Wwb en dat dat doorwerkt in de prioriteit die uitkeringsgerechtigden aan werk geven, maar daarover geeft het onderzoek geen uitsluitel.

De gebruikers van Wmo-voorzieningen noemen inkomen minder vaak en mobiliteit iets vaker dan in 2014 als belangrijkste zaken voor hun welbevinden, maar de verschuivingen zijn niet heel groot.

Cliënten van Tom in de Buurt noemen mobiliteit vaker dan in 2014 als belangrijke factor voor hun welbevinden. Daarbij is het belangrijk te beseffen dat er in de 0-meting belangrijke verschillen waren in de prioriteiten van mensen met fysieke, verstandelijke en psycho-sociale beperkingen. Omdat dit onderscheid bij Tom is vervallen, worden deze verschillen minder zichtbaar.

3.2 Functioneren op de verschillende leefgebieden

Vervolgens is gevraagd hoe mensen zelf hun functioneren op de genoemde leefdomen beoordeelen. Dat is een belangrijke indicatie voor hun redzaamheid en maatschappelijke participatie. Als mensen bijvoorbeeld aangeven dat zij slecht kunnen gaan en staan waar of wanneer zij dat willen, ligt daar een belangrijke beperking. Voor de gemeente kan dit een signaal zijn om extra aandacht aan dat onderwerp te geven. Dat hoeft overigens niet altijd in de vorm van extra hulpmiddelen of mobiliteitsvoorzieningen te zijn. De redzaamheid van mensen kan ook verbeteren door aanpassingen in de openbare ruimte of het openbaar vervoer, waardoor mensen met een beperking gemakkelijker kunnen gaan en staan waar zij willen.

3.2.1 Mensen met een langdurige P-wet uitkering

66% van de mensen met een langdurige P-wet uitkering oordeelt negatief over de mogelijkheden om werk te vinden dat zij graag zouden willen doen of een cursus of opleiding van hun keuze te volgen. Over hun persoonlijke verzorging, sociale contacten, mobiliteit en taken in en om het huis oordelen zij over het algemeen positief. Na werk en opleiding komen de financiën naar voren als leefdoel waar een deel van de P-wet cliënten (29%) beperkingen in zijn autonomie en redzaamheid ervaart. Iemand schrijft:

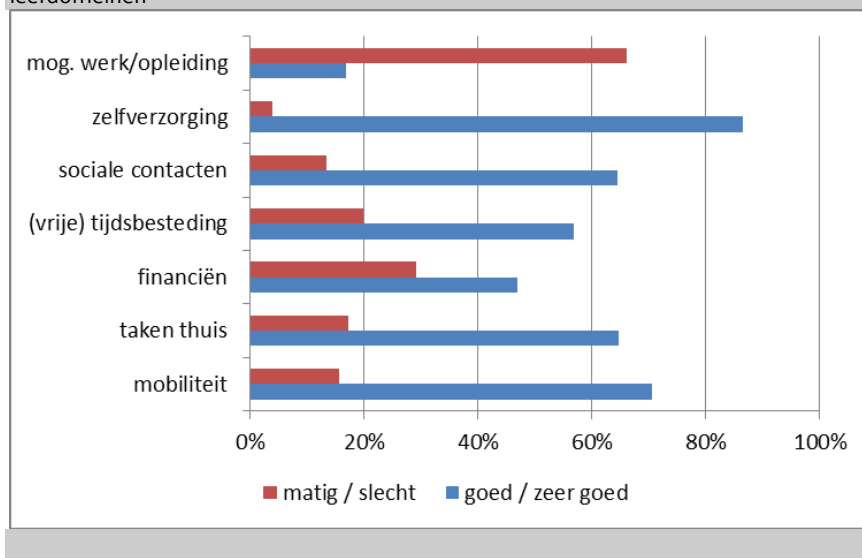
“50 euro per week voor twee personen is geen vetpot.”

Een ander noteert:

“Ik heb meer vaste lasten dan inkomen.”

Tegelijkertijd beoordeelt 47% zijn redzaamheid op financieel gebied juist als goed of zeer goed. De mogelijkheden om de tijd te besteden zoals men wil, worden door 20% als matig of slecht beoordeeld.

Figuur 3.2 Oordeel van langdurig P-wet cliënten over hun functioneren op leefdomeinen

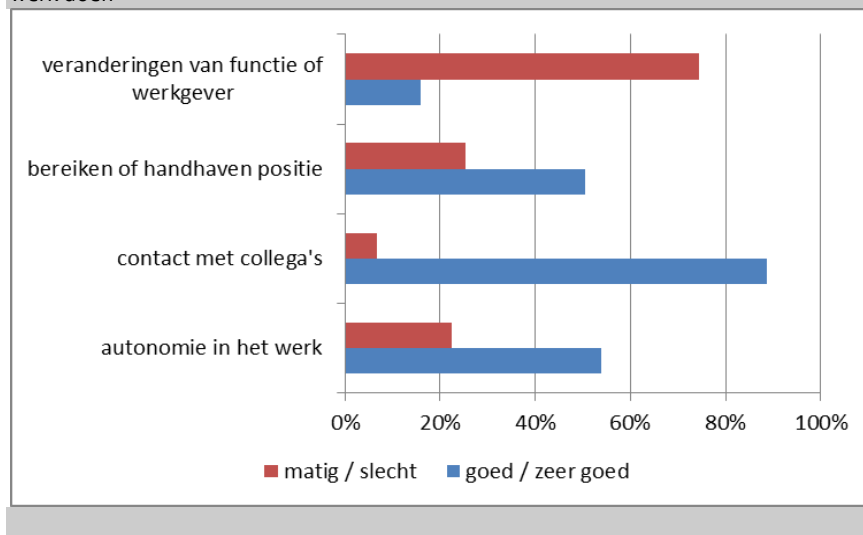

22% van de langdurig P-wet cliënten hebben naast hun uitkering betaald werk, soms (4%) bij de sociale werkvoorziening. Het gaat dan meestal om kleinere banen (31% werkt minder dan 8 uur, 24% tussen de 8 en 16 uur en 30% tussen de 16 en 24 uur).

P-wet cliënten met betaald werk kijken over het algemeen positief aan tegen hun werk. 89% vindt het contact met collega's goed of zeer goed en 54% zegt goede of zeer goede mogelijkheden te hebben om het werk uit te voeren zoals zij willen. De mogelijkheden om de positie te bereiken (of handhaven) die zij zouden willen, worden gemiddeld gesproken als redelijk beoordeeld. Over de mogelijkheden om van functie of werkgever te veranderen, is men negatiever: 74% vindt die mogelijkheden matig of slecht

(figuur 3.3). Deze uitkomsten verschillen niet noemenswaardig van de uitkomsten in 2014. Het zij nogmaals vermeld, dat het hier om een klein percentage van de langdurig P-wet cliënten gaat.

Figuur 3.3 Beleving van het werk door P-wet cliënten die naast hun uitkering betaald werk doen

3.2.2 Gebruikers van Wmo-voorzieningen

Ook gebruikers van Wmo-voorzieningen oordelen negatief over de mogelijkheden van werk en opleiding, maar omdat driekwart ouder is dan 65 jaar en aangeeft ook geen behoefte aan werk of een opleiding te hebben, blijft dit aspect in figuur 3.4 buiten beschouwing. De taken in en om het huis worden door gebruikers van Wmo-voorzieningen het vaakst (39%) genoemd als leefdoel waar zij minder goed functioneren. Dit betreft vooral het doen (of laten doen) van zwaarder huishoudelijk werk. Op het gebied van mobiliteit ervaart 33% beperkingen. Het gaat dan niet zozeer om de mobiliteit binnenshuis (gaan en staan in de eigen woning), als wel om het maken van uitstapjes of (vakantie)reisjes wanneer mensen dat willen. Iemand schrijft:

“zou dolgraag willen, maar lichamelijk lukt het niet.”

en iemand anders:

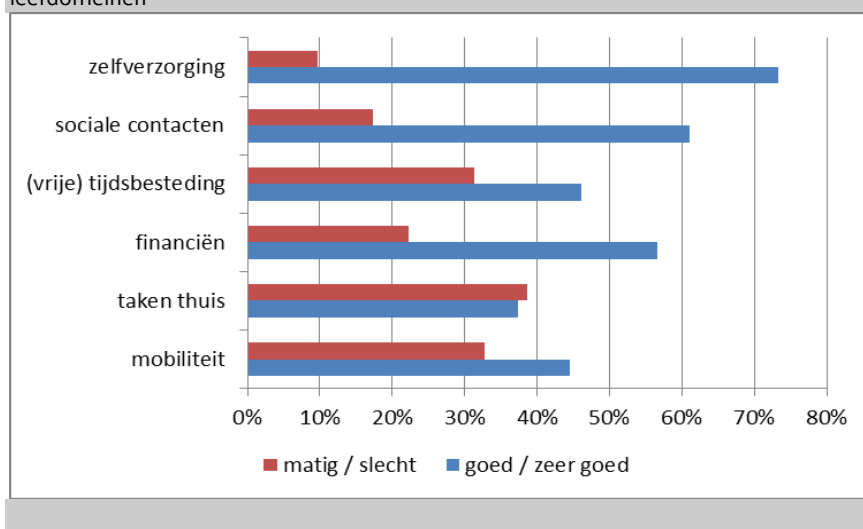
“Bij dementie blijf je het liefste thuis in eigen omgeving met naasten.”

Maar er is ook iemand die opmerkt:

“d.m.v een scootmobiel gaat alles prima.”

Maar weinig gebruikers van Wmo-voorzieningen (17%) ervaren problemen met het onderhouden van sociale contacten en relaties en over hun zelfverzorging oordelen zij (zeer) positief.

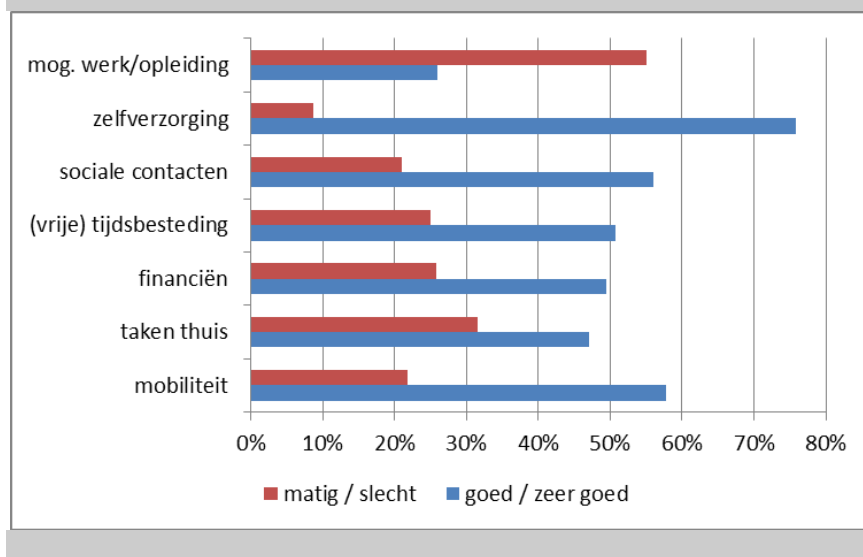
Figuur 3.4 Oordeel van gebruikers van Wmo-voorzieningen over hun functioneren op leefdomeinen

3.2.3 Cliënten van Tom in de Buurt

Cliënten van Tom in de Buurt oordelen minder negatief dan P-wet cliënten over de mogelijkheden om werk te vinden dat zij graag zouden willen doen of een opleiding naar keuze te volgen, maar de meerderheid is daar toch pessimistisch over (59% resp. 51%). De helft van de Tom-cliënten heeft overigens ook geen behoefte aan betaald of onbetaald werk, voor een belangrijk deel (44%) omdat zij de 65 jaar zijn gepasseerd. Na werk en opleiding noemen cliënten van Tom de taken in en om het huis het vaakst als het gebied waarop zij matig of slecht functioneren, al is het gemiddelde oordeel nog wel positief. Op de gebieden zelfverzorging, mobiliteit en sociale contacten oordeelt de meerderheid positief over zijn functioneren.

Figuur 3.5 Oordeel van Tom-cliënten over hun functioneren op leefdomeinen

3.2.4 Mensen met een pgb

24% van de gebruikers van Wmo-voorzieningen en 11% van de cliënten van Tom heeft een pgb, waarmee zij hun zorg geheel of gedeeltelijk bekostigen (zie hoofdstuk 2). Oordelen deze mensen anders over hun functioneren dan de mensen die zorg in natura (zin) ontvangen?

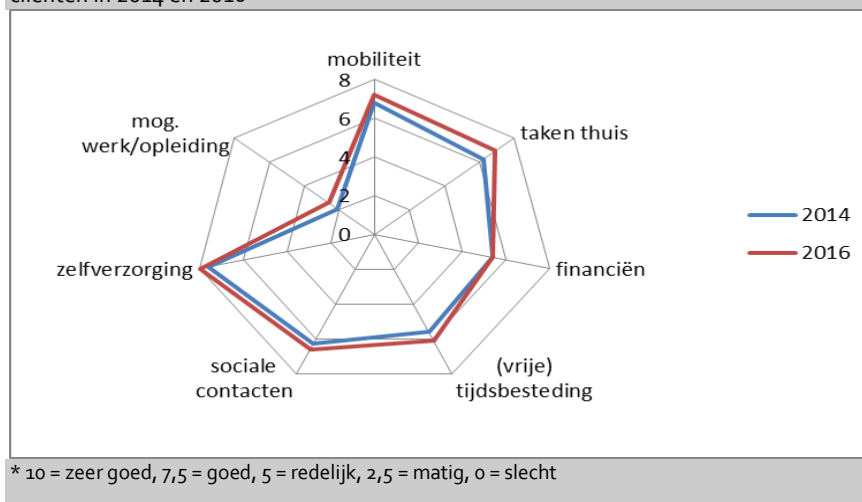
Uit de analyse komen geen systematische verschillen tussen pgb-houders en zin-ontvangers naar voren als het gaat om het functioneren op de verschillende leefdomeinen. Een uitzondering vormt de mobiliteit, waarover pgb-houders significant positiever oordelen dan ontvangers van zorg in natura. Dat hangt samen met de leeftijd: pgb-houders zijn gemiddeld bijna tien jaar jonger en stijgende leeftijd gaat gepaard met verminderd functioneren, met name op het gebied van mobiliteit en taken thuis (zie bijlage 1). In de 'overall' kwaliteit van leven zijn er geen significante verschillen tussen pgb-houders en mensen die zorg in natura ontvangen.

3.3 Samenvatting

De figuren 3.6 t/m 3.8 laten nog een keer in één oogopslag zien, hoe de verschillende groepen over hun functioneren op de verschillende leefdomeinen oordelen in 2014 en 2016. De scores variëren van 0-10, waarbij 0 staat voor 'slecht' en 10 voor 'zeer goed'. Merk op dat deze scores niet volledig vergelijkbaar zijn met de gebruikelijke rapportcijfers: een 5 is gemiddeld en correspondeert met het antwoord 'redelijk'.

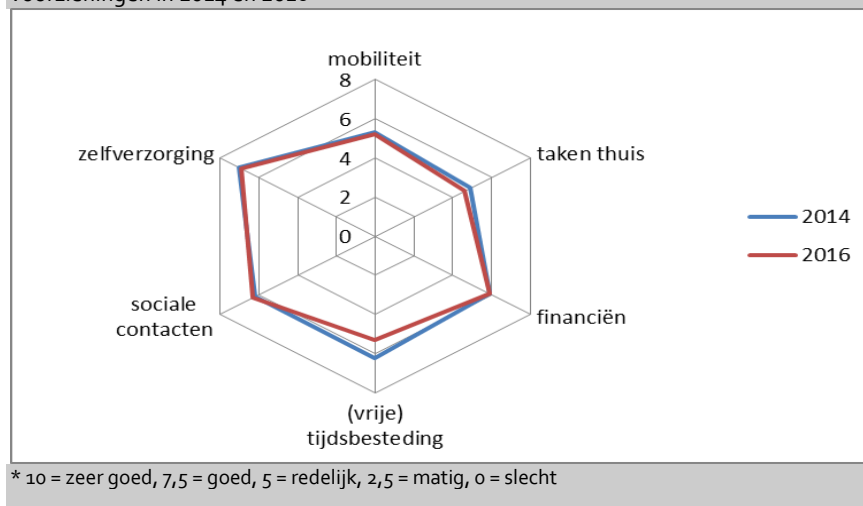
Figuur 3.6 toont dat P-wet cliënten in 2016 over de hele linie positiever oordelen dan de Wwb-clieënten in 2014. Over de mogelijkheden voor werk en opleiding is men nog steeds heel negatief (score 2.6), al is het iets minder negatief dan in 2014 (score 2.1). Op alle andere dimensies liggen de scores ruim boven de 5, wat correspondeert met de kwalificatie 'redelijk'. Op het gebied van zelfverzorging beoordeelt men zijn functioneren als 'goed' tot 'zeer goed' (score 8.0).

Figuur 3.6 Ervaren functioneren* op zeven leefdomeinen voor Wwb- resp. P-wet cliënten in 2014 en 2016

Gebruikers van Wmo-voorzieningen oordelen over de hele linie iets minder positief over hun functioneren dan in 2016, met uitzondering van hun financiën (figuur 3.7). Vooral over hun (vrije) tijdsbesteding zijn zij minder positief. In de toelichting die sommige mensen geven, worden geldgebrek en gebrekkige gezondheid genoemd als belangrijkste redenen waarom men zijn (vrije) tijd niet kan besteden zoals men zou willen. Op de andere domeinen liggen de scores dichtbij die in 2014.

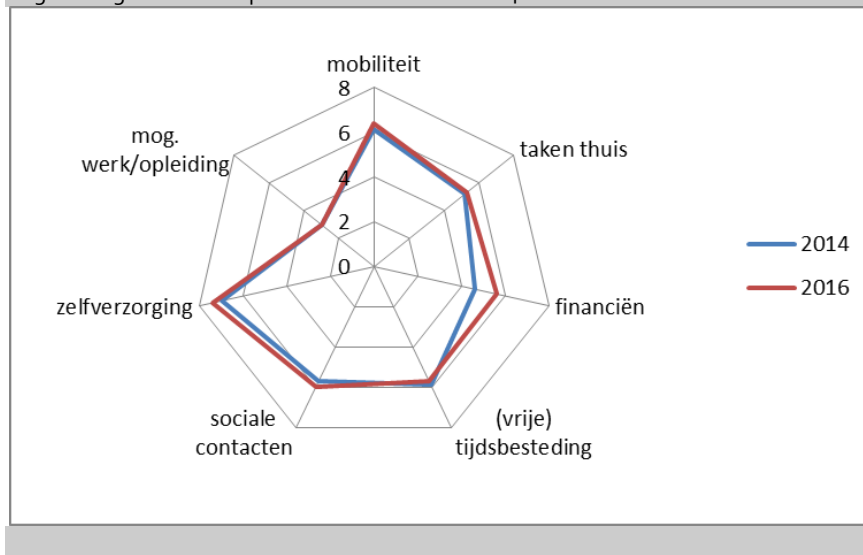
Figuur 3.7 Ervaren functioneren* op zes leefdomeinen voor gebruikers van Wmo-voorzieningen in 2014 en 2016

Omdat in 2016 geen onderscheid meer wordt gemaakt naar grondslag voor de begeleiding, zoals ten tijde van de Awbz, is voor deze subgroepen in 2014 het gewogen gemiddelde genomen en is dat vergeleken met dat van de Tom-cliënten in 2016. Dit versluiert dat er belangrijke verschillen tussen de drie subgroepen waren: mensen met fysiek-somatische beperkingen oordeelden over de hele linie negatiever over hun functioneren, terwijl mensen met verstandelijke beperkingen juist bovengemiddeld positief oordeelden; de mensen met psycho-sociale beperkingen zaten daar tussenin. Daarnaast waren er verschillen op de afzonderlijke dimensies die nu wegvallen in de gemiddelde score.

De cliënten van Tom in de Buurt oordelen over de vrijwel de hele linie positiever over hun functioneren dan de Awbz-begeleidingscliënten van 2014, met uitzondering van de kansen op werk en een opleiding. Vooral over de financiële redzaamheid is men duidelijk positiever gestemd. Wel geven diverse respondenten aan dat kinderen hun geldzaken regelen of dat zij een bewindvoerder hebben. Het gemiddeld negatieve oordeel (score 4.6) is omgeslagen in een positief oordeel (score 5.6).

Figuur 3.8 Ervaren functioneren* op zeven leefdomeinen voor Awbz-begeleidingscliënten resp. cliënten van Tom in 2014 en 2016

Figuur 3.9 tenslotte, laat zien hoe de scores van de drie doelgroepen zich tot elkaar verhouden. P-wet cliënten oordelen duidelijk het positiefst over hun functioneren op de verschillende leefdomeinen, met uitzondering van de kansen op werk en een opleiding en hun financiën. Gebruikers van Wmo-voorzieningen zijn het minst positief. Dit hangt samen met de hogere gemiddelde leeftijd (bijna drie kwart is boven de 65 jaar). Uit de statistische analyse (zie bijlage 1) blijkt dat er een significante samenhang is tussen leeftijd en functioneren, met name op het gebied van mobiliteit en taken in en om het huis. Hoewel er veel wordt geïnvesteerd om mensen te ondersteunen als zich beperkingen aandienen, lukt het kennelijk toch niet geheel om het welbevinden van deze mensen op het peil te houden/brengen dat andere groepen ervaren.

Dat is ook terug te vinden in de opmerkingen die mensen soms bij de vragenlijsten hebben geschreven. Iemand schrijft:

“Ik moet gestimuleerd worden om dingen te doen”

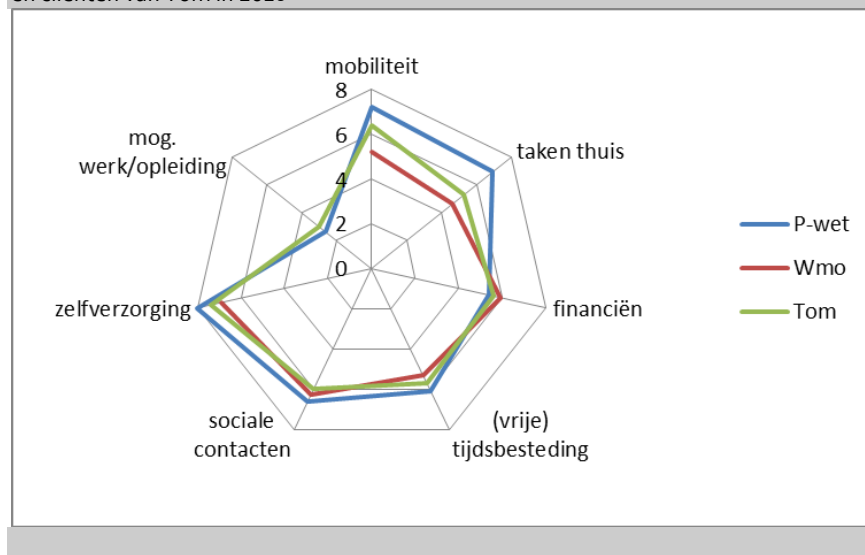
een ander:

“door slechte gezondheid en weinig geld, kan ik weinig”

en:

“Kan nergens alleen heen, weet de weg niet meer”

Figuur 3.9 Ervaren functioneren van P-wet cliënten, gebruikers van Wmo-voorzieningen en cliënten van Tom in 2016

4 Welke ondersteuning ontvangen kwetsbare inwoners?

In het vorige hoofdstuk is beschreven hoe mensen zelf oordelen over hun redzaamheid op verschillende leefgebieden. Dit hoofdstuk beschrijft welke ondersteuning mensen daarbij op dit moment ontvangen. Dat kan in de vorm van hulpmiddelen of algemene voorzieningen zijn, maar ook in de vorm van persoonlijke ondersteuning. Die kan vanuit de eigen omgeving komen (mantelzorgers en vrijwilligers) of door professionals worden aangeboden.

4.1 Vormen van ondersteuning

Binnen het Wmo-beleid wordt een breed scala van ondersteuningsmogelijkheden aangeboden aan mensen die dat nodig hebben. Daarnaast krijgen mensen vaak hulp uit eigen kring (mantelzorg) of van vrijwilligers. In het onderzoek maken wij onderscheid naar de volgende vormen van ondersteuning:

Informele ondersteuning

Informele ondersteuning is de ondersteuning/mantelzorg die mensen krijgen van kinderen, familie, buren of vrienden of de ondersteuning van een vrijwilliger, buddy of maatje.

Algemene voorzieningen

Hieronder vallen laagdrempelige voorzieningen in wijken en buurten die de gemeente voor elke inwoner beschikbaar stelt. Er is een palet aan voorzieningen, die aansluiten bij de dagelijkse leefomstandigheden van inwoners (sport, cultuur, onderwijs, werk).¹⁶ Daarbij wordt zoveel mogelijk aangehaakt bij initiatieven en de sociale cohesie die er in wijken en dorpen zijn.

Vervoer

Dit betreft vervoer met de regiotaaxi.

Hulpmiddelen

Hier gaat het om fysieke hulpmiddelen, zoals rolstoel, scootmobiel, traplift of woningaanpassing.

¹⁶ Gemeente Alphen aan den Rijn, 2014: "Beter voor elkaar", p. 14.

Service

Onder service vallen personenalarmering, gebruik van de boodschappen-dienst en maaltijdvoorziening (tafeltje-dekje).

Huishoudelijke hulp

Bij huishoudelijke hulp gaat het om de huishoudelijke hulp die door de gemeente wordt aangeboden via een thuiszorgorganisatie of via een persoonsgebonden budget (pgb). Sommige mensen hebben particuliere huishoudelijke hulp; dat valt buiten de gemeentelijke voorzieningen.

Begeleiding en ondersteuning

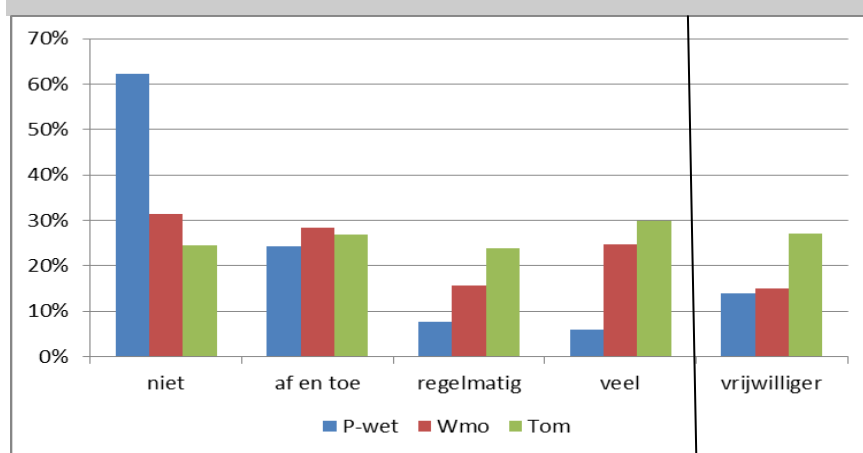
Begeleiding en ondersteuning omvat individuele begeleiding of deelname aan groepsactiviteiten voor mensen met een beperking. Dit wordt georganiseerd door Tom. Het maatschappelijk werk is eveneens opgegaan in Tom. Ook schuldhulpverlening en maatschappelijke opvang behoren tot deze voorzieningen, maar worden niet aangeboden via Tom.

Aan alle respondenten is gevraagd van welke vormen van ondersteuning zij gebruik maken.

4.2 Wie gebruikt welke voorzieningen?

Informele ondersteuning

Figuur 4.1 Informele ondersteuning voor de drie doelgroepen

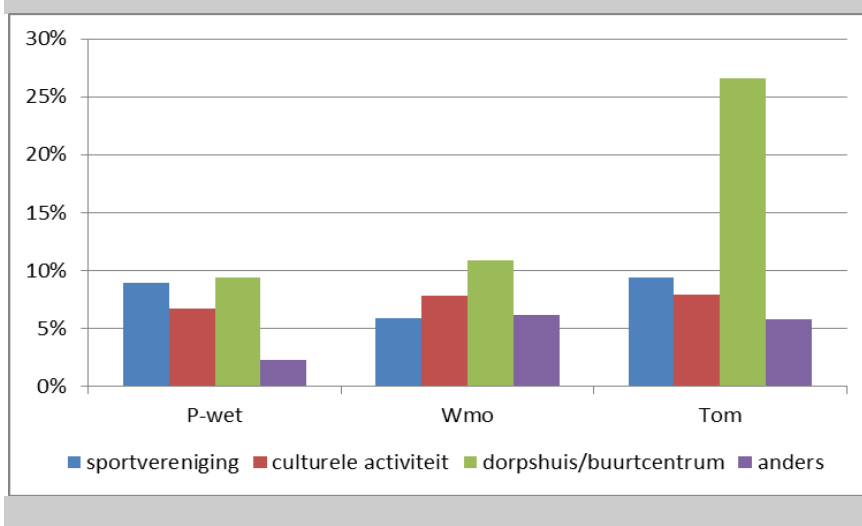

Mensen met een langdurige P-wet uitkering ontvangen het minst vaak informele ondersteuning (figuur 4.1). Dat is ook niet verwonderlijk: het hebben van een uitkering hoeft niet te betekenen dat er lichamelijke, verstandelijke of psychische beperkingen zijn die mantelzorg of ondersteuning door vrijwilligers noodzakelijk maken. Gebruikers van Wmo-voorzieningen en cliënten van Tom in de buurt ontvangen wel vaak hulp van mensen uit hun omgeving (69 resp. 75%). In ruim een kwart van de gevallen is dat veel hulp (meer dan twee keer per week), in 20% van de gevallen regelmatig en in 28% van de gevallen af en toe. Cliënten van Tom ontvangen het meest hulp van vrijwilligers (27%).

Gebruik van algemene voorzieningen

Aan respondenten is gevraagd of zij gebruik maken van algemene voorzieningen in de vorm van sport, culturele activiteiten, bezoek aan het dorpshuis of buurtcentrum of anderszins. Van de P-wet cliënten maakt 22% gebruik van een of meer van deze voorzieningen, in 2014 was dat 19%. Voor gebruikers van Wmo-voorzieningen liggen deze percentages op 24 resp. 32% (2014) en voor cliënten van Tom op 40 resp. 38% (2014). Cliënten van Tom noemen vooral het bezoek aan het dorpshuis of buurtcentrum: 27% maakt daar gebruik van. Andere gemeenschappelijke activiteiten waar mensen aan deelnemen, zijn activiteiten van de kerk, de bejaardensoos, biljart- en kaartclubs of het mantelzorgcafé. Enkele mensen geven ook aan dat zij meegaan met uitjes van de Zonnebloem.

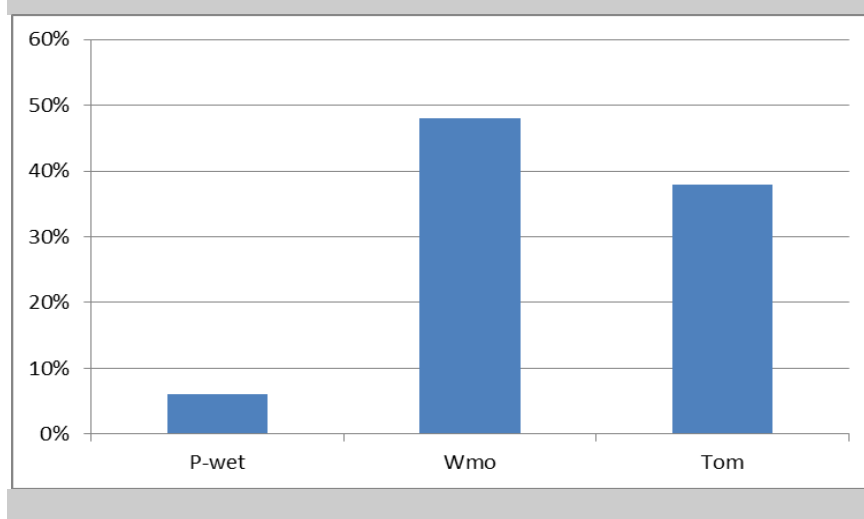
Figuur 4.2 Gebruik van algemene voorzieningen door de drie doelgroepen

Vervoer

De regiotaxi wordt het meest gebruikt door mensen met Wmo-voorzieningen: 48% gebruikt deze voorziening. Ook cliënten van Tom maken veel gebruik van de regiotaxi (38%). P-wet cliënten doen dat veel minder (6%)

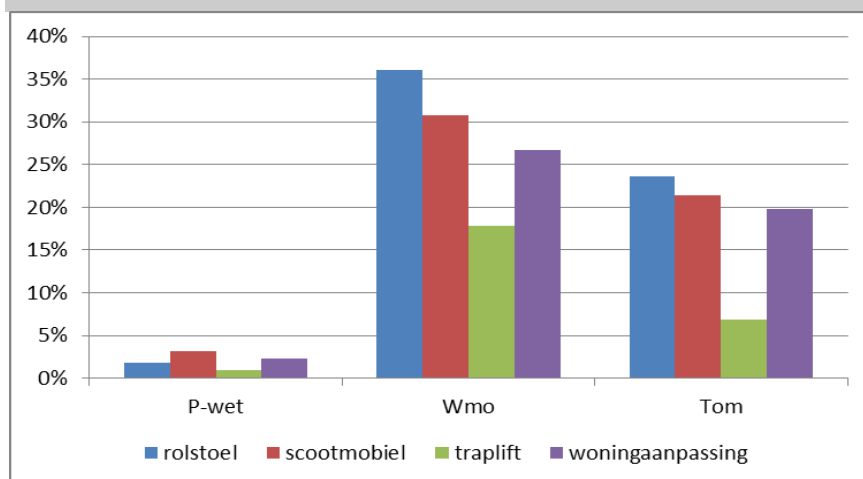
Figuur 4.3 Gebruik van de regiotaxi door de drie doelgroepen (in %)

Gebruik van hulpmiddelen

Fysieke hulpmiddelen, zoals rolstoelen, scootmobiel en trapliften worden uiteraard veel gebruikt door de betreffende doelgroep (gebruikers van Wmo-voorzieningen). 36% heeft een rolstoel, 31% een scootmobiel en bij 18 resp. 27% zijn er trapliften aangebracht of andere woningaanpassingen uitgevoerd. Veel ouderen krijgen te maken met lichamelijke beperkingen die deze voorzieningen noodzakelijk maken. P-wet cliënten maken nauwelijks gebruik van deze voorzieningen. Van de Tom-clieuten gebruikt 37% één of meer van deze voorzieningen.

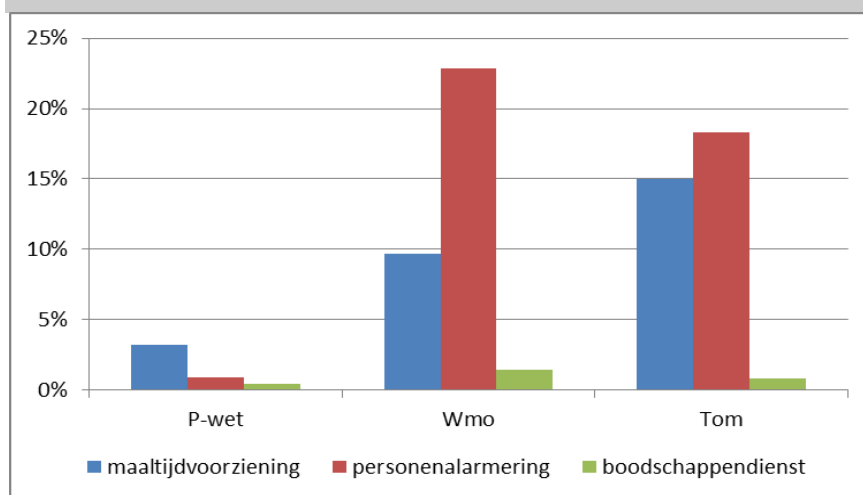
Figuur 4.4 Gebruik van fysieke hulpmiddelen door de drie doelgroepen (in %)

Service-voorzieningen

23% van de gebruikers van Wmo-voorzieningen en 18% van de cliënten van Tom hebben personenalarmering. 10 resp. 15% maakt ook gebruik van de maaltijdvoorziening (tafeltje-dekje). De boodschappenservice wordt weinig gebruikt. P-wet cliënten maken nauwelijks gebruik van deze voorzieningen.

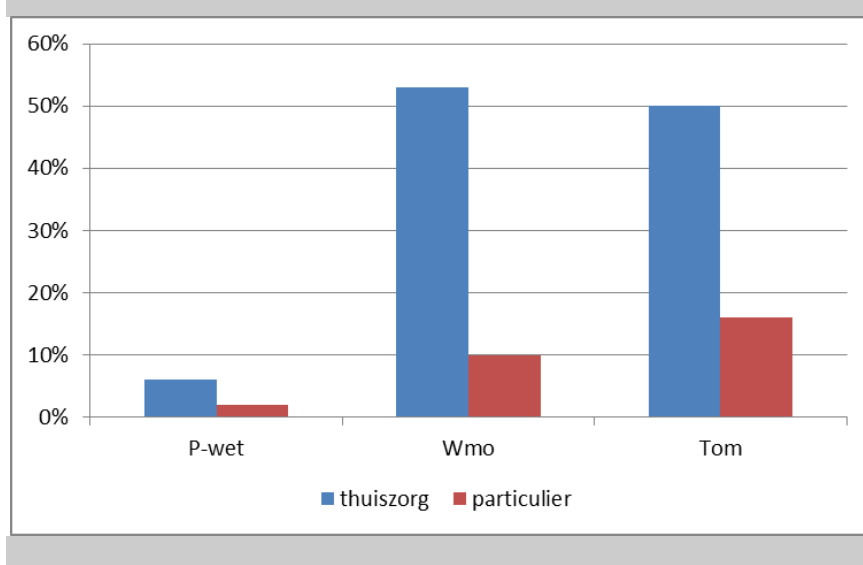
Figuur 4.5 Gebruik van service-voorzieningen door de drie doelgroepen (in %)

Huishoudelijke hulp

Veel gebruikers van Wmo-voorzieningen hebben huishoudelijke hulp van de thuiszorg (53%) en dat geldt ook voor de cliënten van Tom (50%). Vooral bij de eerste groep is dat beduidend minder dan in 2014, toen 73% huishoudelijke hulp had. Dit beeld is iets vertekend, omdat HbH-clënten in 2014 oververtegenwoordigd waren in de steekproef, maar ook als daarvoor wordt gecorrigeerd blijven de verschillen bestaan. Bij P-wet cliënten is hulp in het huishouden een uitzondering (6%). Het gemiddelde aantal uren huishoudelijke hulp is gedaald van 3¼ naar 2½ uur, een daling met bijna 25%. Er zijn ook meer mensen particuliere huishoudelijke hulp gaan inkopen. 10% van de eerste groep en 16% van de tweede groep heeft particuliere huishoudelijke hulp, soms naast de hulp van de thuiszorg. In 2014 was dat 9 resp. 11%. De herindicaties na 2015 hebben kennelijk geleid tot minder inzet van hulp en substitutie: meer mensen zijn zelf huishoudelijke hulp gaan inkopen.

Figuur 4.6 Inzet van huishoudelijke hulp bij de drie doelgroepen

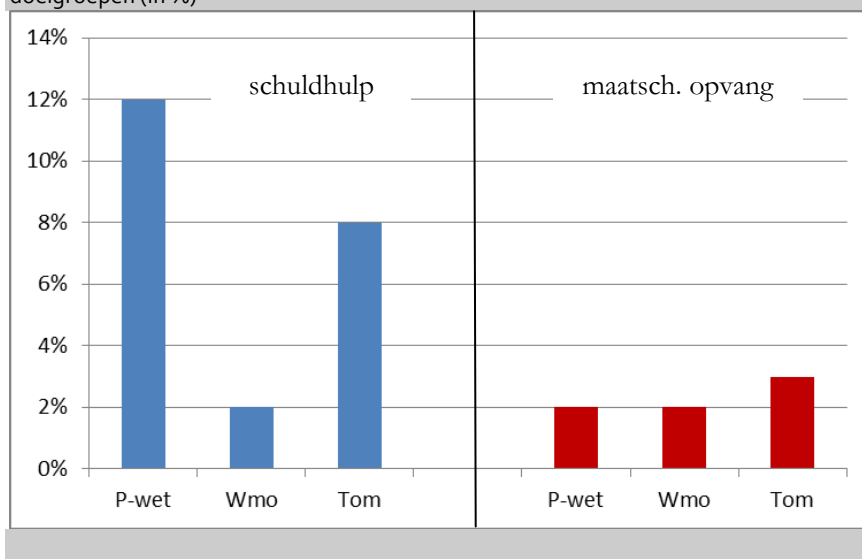

Begeleiding en ondersteuning

Awbz-begeleidingscliënten die in 2015 zijn overgekomen naar de gemeente, hebben nu in veel gevallen (40%) individuele begeleiding via Tom in de buurt of nemen daar deel aan een groepsactiviteit (38%), soms ook een combinatie van beide. 50% van de cliënten van Tom had ook vóór 2015 al begeleiding vanuit de Awbz. In hoofdstuk 2 is beschreven hoe mensen oordelen over het aanbod toen en nu. P-wet cliënten en gebruikers van

Wmo-voorzieningen ontvangen veel minder individuele begeleiding (8 resp. 15%). Daarnaast zijn er andere vormen van maatwerkvoorzieningen, zoals schuldhulpverlening of maatschappelijke opvang. 12% van de mensen met een langdurige P-wet uitkering krijgt schuldhulp, bij de Tom-cliënten is dat 8%. Deze percentages verschillen weinig van die in 2014, toen zij op 11 resp. 9% lagen. Op maatschappelijke opvang wordt slechts incidenteel een beroep gedaan.

Figuur 4.7 Gebruik van schuldhulpverlening en maatschappelijke opvang door de drie doelgroepen (in %)

4.3 Gebruik van ondersteuning per doelgroep

Hiervoor is gekeken wie welke voorzieningen gebruikt, deze paragraaf brengt het totale voorzieningengebruik per doelgroep in kaart. Daarbij wordt tevens onderzocht hoe het gebruik van ondersteuning nu zich verhoudt tot de ondersteuning in 2014.

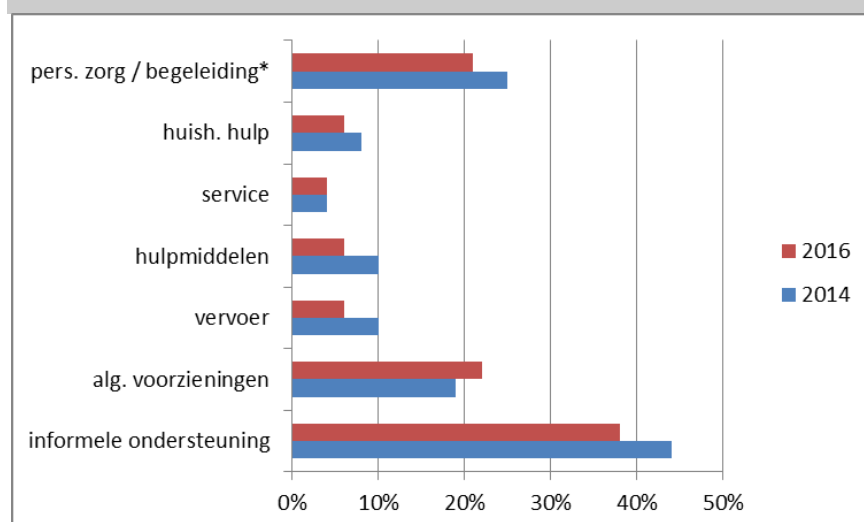
4.3.1 Langdurig P-wet cliënten

P-wet cliënten maken van de drie doelgroepen het minst gebruik van voorzieningen die door de gemeente beschikbaar worden gesteld. 21% krijgt een of andere vorm van individuele ondersteuning of begeleiding: vaak schuldhulpverlening (12%) zoals hiervoor geconstateerd, soms ook

individuele begeleiding (8%) of een groepsactiviteit (4%). 22% maakt gebruik van de algemene voorzieningen.

Vergeleken met de langdurig Wwb-cliënten in 2014 ontvangen langdurig P-wet cliënten minder individuele begeleiding en ondersteuning en maken zij meer gebruik van algemene voorzieningen. De beoogde substitutie van dure maatwerkvoorzieningen door goedkopere algemene voorzieningen lijkt voor deze groep dus geslaagd. Opvallend genoeg ontvangen P-wet cliënten ook (iets) minder informele ondersteuning van mensen uit hun directe omgeving. Daar heeft dus geen substitutie plaatsgevonden. In lijn met het beleid om integraler te kijken naar vragen van inwoners, uitgaande van eigen kracht plus die van het netwerk, wordt ook minder gebruik gemaakt van vervoersvoorzieningen, hulpmiddelen en huishoudelijke hulp. De verschuivingen zijn echter niet groot.

Figuur 4.8 Gebruik van ondersteuning door langdurig P-wet cliënten

* Inclusief schuldhulpverlening en maatschappelijke opvang

4.3.2 Gebruikers van Wmo-voorzieningen

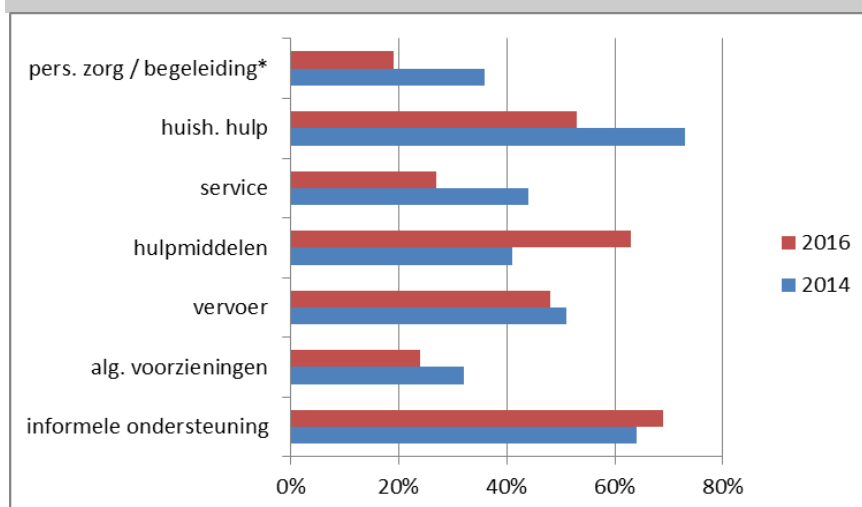
Gebruikers van Wmo-voorzieningen maken veel intensiever gebruik van de ondersteuningsstructuur dan P-wet cliënten. Naast individuele begeleiding en/of groepsactiviteiten maken velen ook gebruik van huishoudelijke hulp (53%), service-voorzieningen zoals personenalarmering en tafeltje-dekje (23%), hulpmiddelen (63%), regiotaxi (48%) en algemene voorzieningen

(24%). Daarnaast krijgt bijna 70% af en toe, regelmatig of veel hulp vanuit het eigen netwerk (mantelzorg).

In vergelijking met 2014 valt op dat er veel minder gebruik wordt gemaakt van huishoudelijk hulp en veel meer van hulpmiddelen. Dit beeld is iets vertekend, omdat HbH-cliënten in 2014 oververtegenwoordigd waren in de steekproef, terwijl nu de gebruikers van hulpmiddelen oververtegenwoordigd zijn, maar ook als daarvoor wordt gecorrigeerd blijven de verschillen bestaan.

Verder valt op dat deze groep minder individuele begeleiding ontvangt dan in 2014, maar ook minder gebruik maakt van algemene voorzieningen. Substitutie van maatwerkvoorzieningen door algemene voorzieningen heeft hier dus niet plaatsgevonden. Nadere analyse zal moeten uitwijzen wat hiervan de oorzaak is. Wel krijgt 25% persoonlijke verzorging die vanuit de Zorgverzekeringswet wordt gefinancierd. Dit is niet opgenomen in de figuur omdat het geen gemeentelijke voorziening betreft.

Figuur 4.9 Ondersteuning aan gebruikers van Wmo-voorzieningen

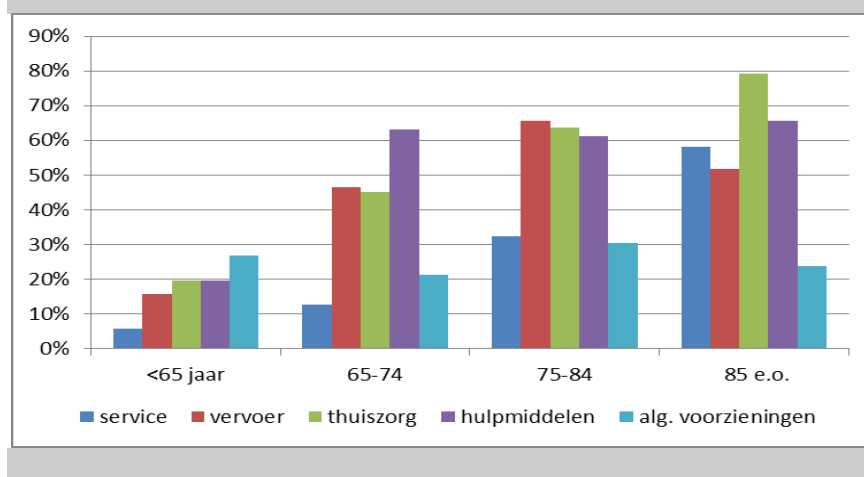

* Inclusief schuldhulpverlening en maatschappelijke opvang

Een belangrijke constatering is dat mensen meer gebruik van voorzieningen gaan maken naarmate hun leeftijd vordert (figuur 4.10). Dat geldt met name voor servicevoorzieningen (personenalarmering en tafeltje-dekje), vervoer en thuiszorg. Boven de 85 jaar heeft bijna 80% van de respondenten

thuiszorg en bijna 60% personenalarmering en/of tafeltje-dekje. Opvallend is dat het gebruik van vervoersvoorzieningen afneemt boven de 85 jaar. Misschien vermindert de behoefte aan mobiliteit bij deze zeer ouderen. Het gebruik van algemene voorzieningen is onder alle leeftijdsgroepen ongeveer gelijk. De algemene voorzieningen zijn kennelijk voor iedereen toegankelijk. Het gebruik van hulpmiddelen is onder 65-plussers veel hoger dan onder jongeren, maar neemt boven die leeftijd nauwelijks toe. Als zich fysieke beperkingen voordoen, manifesteren die zich blijkbaar al tussen de 65 en 75 jaar. Dat is de leeftijd waarop veel mensen een rolstoel, scootmobiel of traplift toegewezen krijgen.

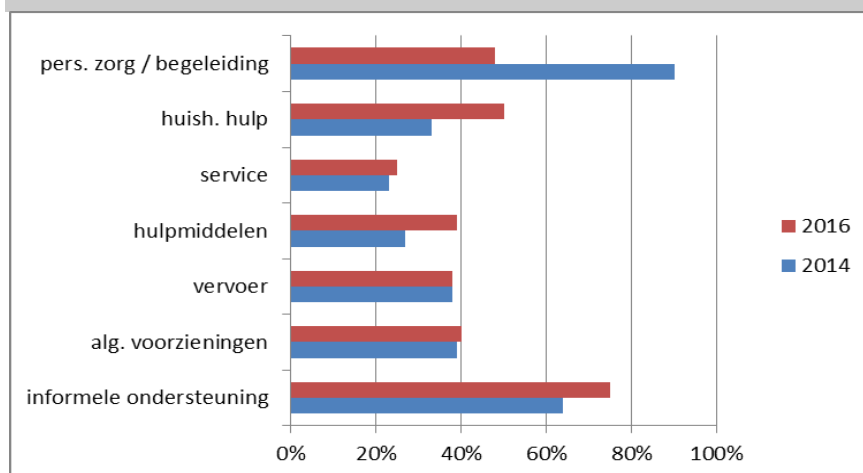
Figuur 4.10 Gebruik van voorzieningen naar leeftijd (gebruikers Wmo-voorzieningen)

4.3.3 Cliënten van Tom in de buurt

Ook cliënten van Tom ontvangen veel ondersteuning, zij het veel minder individuele en groepsbegeleiding dan in de tijd van de Awbz; het aantal mensen dat deze ondersteuning ontvangt, is bijna gehalveerd. Bij deze uitkomst kan een rol spelen dat mensen de ondersteuning via Tom niet meer als individuele en groepsbegeleiding labelen. Daarnaast maakt rond de 40% gebruik van algemene voorzieningen, vervoersvoorzieningen, hulpmiddelen en huishoudelijke hulp. Zoals eerder opgemerkt, krijgen zij ook veel hulp van ouders, familie en vrienden.

Figuur 4.11 Gebruik van voorzieningen door cliënten van Tom in de Buurt

Als we voor deze groep het huidige voorzieningengebruik willen vergelijken met dat in 2014 moet in het achterhoofd worden gehouden dat de twee groepen niet volledig samenvallen. In 2014 ging het om cliënten die op grond van hun beperkingen begeleiding kregen vanuit de Awbz, nu zijn het cliënten van Tom, dus ook mensen zonder lichamelijke, verstandelijke of psycho-sociale beperkingen. Dit gezegd zijnde, kunnen we vaststellen dat de cliëntengroep minder individuele en groepsbegeleiding ontvangt dan in 2014, zoals ook de bedoeling was van de decentralisatie. De ondersteuning uit eigen kring is geïntensiveerd, eveneens in lijn met het ingezette beleid. Opvallend is het toegenomen beroep op thuiszorg. In mindere mate neemt ook het gebruik van algemene voorzieningen, hulpmiddelen en servicevoorzieningen toe. Veel mensen (26%) ontvangen ook persoonlijke verzorging vanuit de Zvw (niet in de figuur).

4.4 Samenvatting

De groep langdurig P-wet cliënten krijgt de minste ondersteuning, afgezien van financiële ondersteuning in de vorm van een uitkering. Vooral ouderen doen een groot beroep op ondersteuning. De mate van ondersteuning neemt sterk toe met de leeftijd. Dat is ook de bedoeling van de Wmo: mensen moeten in staat worden gesteld zo lang mogelijk zelfstandig te blijven wonen door hen de ondersteuning te bieden die daarvoor nodig is.

Net als in veel andere gemeenten is ook in Alphen aan den Rijn het beleid er op gericht een verschuiving te bewerkstelligen van het oplossen van problemen via individuele maatwerkvoorzieningen naar het zoveel mogelijk inzetten van het eigen netwerk en algemene voorzieningen. Bij P-wet cliënten lijkt de substitutie van maatwerkvoorzieningen door algemene voorzieningen inderdaad te hebben plaatsgevonden, maar er is geen toename van ondersteuning uit eigen kring.

Bij gebruikers van Wmo-voorzieningen worden ook minder maatwerkvoorzieningen ingezet, maar wordt ook minder gebruik gemaakt van algemene voorzieningen. Het is niet duidelijk wat hiervan de oorzaak is.

Cliënten van Tom krijgen veel minder individuele en groepsbegeleiding dan de vroegere Awbz-begeleidingscliënten. Dit is overeenkomstig de inzet van het beleid in het sociale domein. Zij zijn nauwelijks méér gebruik van algemene voorzieningen gaan maken, maar ontvangen wel meer (informele) ondersteuning uit eigen kring.

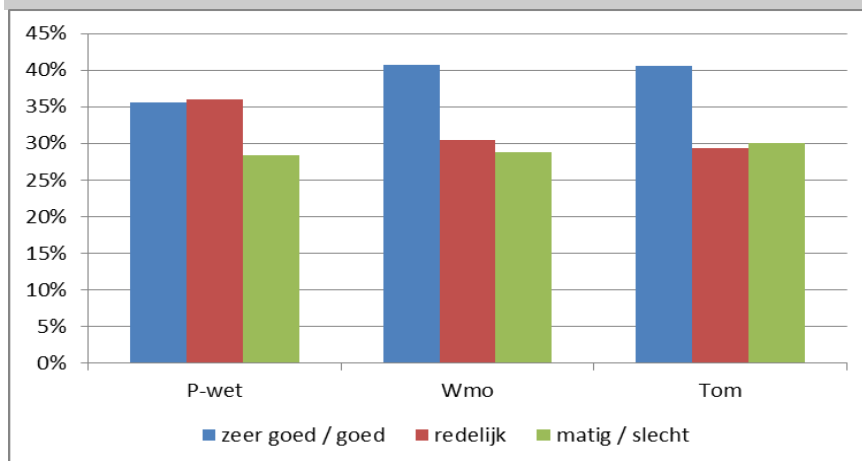
5 Algeheel oordeel over de 'kwaliteit van leven'

Nadat in de voorgaande hoofdstukken is beschreven, hoe mensen oordelen over hun redzaamheid op belangrijke leefdoelgebieden en welke ondersteuning zij daarbij ontvangen, vat dit hoofdstuk nog een keer samen hoe mensen meer in algemene zin aankijken tegen hun mogelijkheden om te leven zoals zij zouden willen. Dit geeft een belangrijke indicatie van hoe zij hun 'kwaliteit van leven' beoordelen.

5.1 Kunt u het leven leiden zoals u dat zou willen?

Nadat respondenten alle vragen over hun redzaamheid op verschillende leefdoelgebieden hadden beantwoord, is hun aan het slot van de enquête nog een keer gevraagd om in algemene zin aan te geven of zij vinden dat zij zelf voldoende kunnen bepalen hoe zij willen leven. Net als bij de andere vragen kon gekozen worden uit de antwoordmogelijkheden: zeer goed, goed, redelijk, matig of slecht. Figuur 5.1 toont de antwoorden.

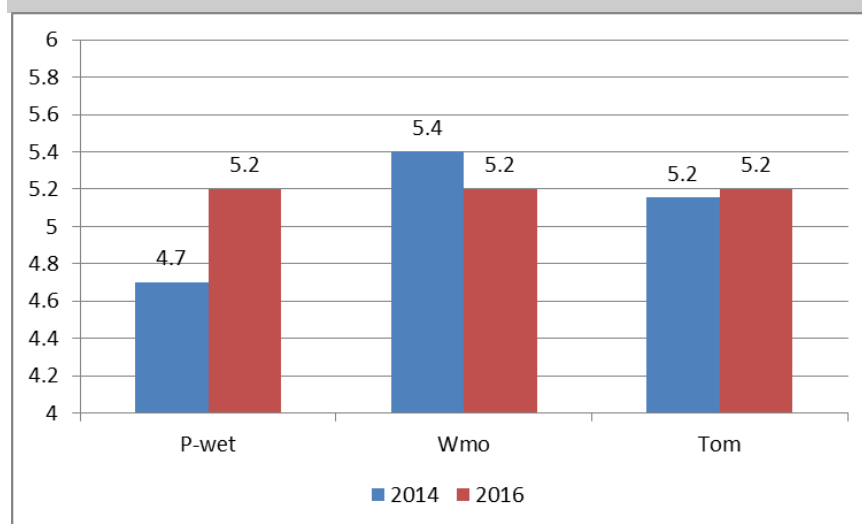
Figuur 5.1 Algemene oordeel over de mogelijkheid om te leven zoals men zou willen

De verschillen tussen de groepen zijn klein. Zowel van de gebruikers van Wmo-voorzieningen als van de cliënten van Tom in de Buurt vindt 41% dat zij goed of zeer goed kunnen leven zoals zij dat willen. Bij P-wet cliënten ligt dit op 37%. Bij alle drie de groepen beoordeelt ongeveer 30% dit als matig of slecht.

Dit oordeel kan ook worden uitgedrukt in een score op een schaal van 0-10. Figuur 5.2 laat dit zien. Ter vergelijking zijn ook de scores in 2014 toegevoegd. Daaruit blijkt dat P-wet cliënten positiever zijn gaan oordelen over hun kwaliteit van leven en gebruikers van Wmo-voorzieningen iets negatiever. Voor cliënten van Tom (die worden vergeleken met de vroegere Awbz-begeleidingscliënten) is er geen noemenswaardig verschil.

Figuur 5.2 Kunt u het leven leiden zoals u dat zou willen: score op een schaal van 0-10*

* 10 = zeer goed; 7,5 = goed; 5 = redelijk; 2,5 = matig; 0 = slecht

Zoals figuur 3.6 al liet zien, zijn langdurig P-wet cliënten op alle leefdoelgebieden iets positiever over hun functioneren gaan oordelen. Dat zien we terug in hun algehele beoordeling van de kwaliteit van leven: die neemt toe van 4.7 naar 5.2. Gebruikers van Wmo-voorzieningen zijn een fractie minder positief geworden in hun algehele oordeel over het leven dat zij leiden: van 5.4 naar 5.2 op een tienpuntsschaal. Figuur 3.7 in hoofdstuk 3 liet zien dat zij naar hun eigen oordeel iets minder redzaam zijn geworden als het gaat om hun functioneren in en om het huis (taken thuis) en hun (vrije) tijdsbesteding. Bij cliënten van Tom zagen we in hoofdstuk 3 (figuur 3.8) dat hun ervaren redzaamheid op financieel gebied was verbeterd. In het algehele oordeel over de kwaliteit van het leven dat zij kunnen leiden, leidt dat niet tot veranderingen.

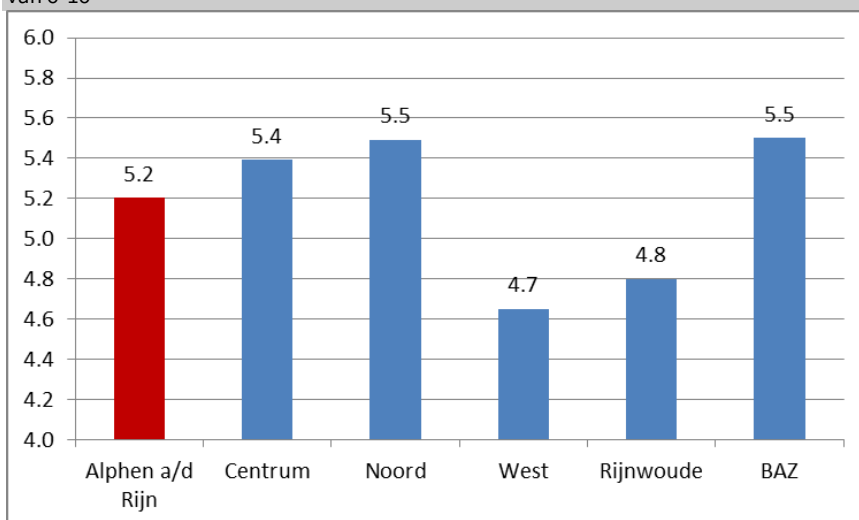
Als we corrigeren voor leefvorm, worden de verschillen tussen 2014 en 2016 bij Wmo- en Tom-clieuten nog kleiner. Dit komt omdat

alleenstaanden significant positiever over hun kwaliteit van leven oordelen dan mensen die met een partner samenwonen (zie bijlage 1). In 2016 waren er onder de gebruikers van Wmo-voorzieningen relatief minder alleenstaanden dan in 2014, onder de cliënten van Tom was het andersom.

5.2 Verschillen tussen wijken

Het is interessant om na te gaan of inwoners van de vijf gebieden, waarin de gemeente Alphen aan den Rijn is verdeeld, verschillen ervaren in hun 'kwaliteit van leven', zoals die hiervoor is gedefinieerd. Om dat in beeld te brengen is per gebied het gemiddelde bepaald van de 0-10-score van alle respondenten die aan de 1-meting hebben meegedaan. Dit kan worden vergeleken met het gemiddelde van de gemeente als geheel.

Figuur 5.3 Kunt u het leven leiden zoals u dat zou willen: scores per wijk op een schaal van 0-10*

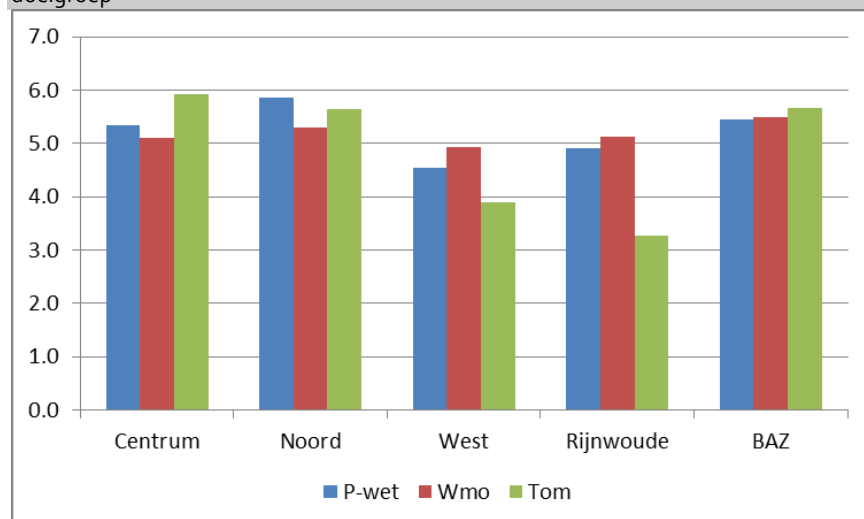

* 10 = zeer goed; 7,5 = goed; 5 = redelijk; 2,5 = matig; 0 = slecht

Uit de cijfers blijkt dat inwoners van Alphen-Centrum, -Noord en BAZ positiever dan gemiddeld oordelen over hun redzaamheid en autonomie ('kwaliteit van leven') en inwoners van West en Rijnwoude negatiever. Dit zelfde patroon kwam twee jaar geleden ook al bij de 0-meting naar voren, maar nu zijn de verschillen nog uitgesprokener. We kunnen nader op de

verschillen inzoomen door naar de afzonderlijke doelgroepen te kijken (figuur 5.4). De score 5 correspondeert met het oordeel 'redelijk'.

Figuur 5.4 Kunt u het leven leiden zoals u dat zou willen, uitgesplitst naar wijk en doelgroep

* 10 = zeer goed; 7,5 = goed; 5 = redelijk; 2,5 = matig; 0 = slecht

Dan blijkt dat vooral de cliënten van Tom in Alphen-West en Rijnwoude duidelijk beneden het niveau 'redelijk' oordelen over hun 'kwaliteit van leven', terwijl de cliënten van Tom in de andere wijken daar juist iets boven zitten. Uit de analyse in bijlage 1 blijkt dat alleen de negatieve score van Rijnwoude statistisch significant is (95% betrouwbaarheid).

Het is niet duidelijk wat de verklaring voor deze verschillen is. Zij kunnen te maken hebben met de bevolkingssamenstelling, de sociale structuur (aanwezige netwerken) of verschillen in het voorzieningenaanbod. Nadere analyse zou daar meer licht op kunnen werpen.

5.3 Samenvatting

De inwoners van Alphen aan den Rijn die ondersteuning ontvangen van de gemeente beoordelen hun redzaamheid en autonomie over het algemeen als 'redelijk'. In dit algemene oordeel zijn er nauwelijks verschillen tussen P-wet

cliënten, gebruikers van Wmo-voorzieningen en cliënten van Tom in de Buurt.

P-wet cliënten zijn duidelijk positiever over hun kwaliteit van leven gaan oordelen dan de Wwb-clieuten uit 2014. Gebruikers van Wmo-voorzieningen iets negatiever. Voor cliënten van Tom is er weinig verschil met 2014.

Wel valt op dat inwoners van Centrum, Noord en BAZ gemiddeld positiever over hun 'kwaliteit van leven' oordelen dan inwoners van Alphen-West en Rijnwoude. De verschillen zijn sinds 2014 groter geworden. Vooral cliënten van Tom in Alphen-West en Rijnwoude zijn niet tevreden over hun kwaliteit van leven.

6 Conclusies

De decentralisaties in het sociaal domein waren een majeure operatie, zowel financieel als organisatorisch. Hoofddoel was om inwoners die dat nodig hebben te ondersteunen om zelfstandig te kunnen wonen en deel te nemen aan het maatschappelijk leven. Hoe is dat voor inwoners uitgekapt?

6.1 Algemeen beeld

6.1.1 Functioneren op leefdomeinen

De veranderingen in het sociaal domein zijn voor kwetsbare inwoners van Alphen aan den Rijn gepaard gegaan met betrekkelijk kleine verschuivingen in hun redzaamheid op de belangrijkste leefdomeinen. Mensen met een langdurige P-wet uitkering (langer dan anderhalf jaar) zijn over de hele linie iets positiever over hun dagelijks functioneren dan vóór de invoering van de Participatiewet in 2015, met uitzondering van hun financiële redzaamheid. De kansen op werk en een opleiding worden iets gunstiger ingeschat dan in 2014, maar nog altijd als ‘slecht’ beoordeeld. 47% doet een of andere vorm van betaald of onbetaald werk; dat is iets meer dan in 2014. Meestal gaat het om kleine banen. Ruim een kwart geeft aan geen behoefte aan betaald of onbetaald werk te hebben. Het oordeel over de financiële redzaamheid is ten opzichte van 2014 wat verbeterd tot het niveau ‘redelijk’, maar zo’n 30% vindt toch dat zij op financieel gebied matig of slecht functioneren en 43% vindt het inkomen onvoldoende om rond te komen. Dit is van belang omdat de financiën door 80% van de P-wet cliënten worden genoemd als één van de belangrijkste leefdomeinen, aanmerkelijk meer dan bij de andere groepen. Op andere leefdomeinen functioneren P-wet cliënten naar eigen oordeel redelijk tot goed.

Gebruikers van Wmo-voorzieningen vinden hun mobiliteit, hun persoonlijke verzorging, hun financiële situatie en hun sociale contacten de belangrijkste leefdomeinen. Deze groep is minder tevreden over zijn algehele functioneren dan de groep P-wet cliënten, maar het oordeel ligt in het algemeen toch tussen ‘redelijk’ (mobiliteit en taken thuis) en ‘redelijk tot goed’ (sociale contacten en zelfverzorging). Vergeleken met 2014 is er sprake van een lichte teruggang. De belangrijkste beperkingen ervaren deze cliënten op het gebied van hun mobiliteit en taken in en om het huis, ondanks de intensieve ondersteuning die zij zowel vanuit hun eigen netwerk

als vanuit de Wmo ontvangen (thuiszorg, vervoer, hulpmiddelen en begeleiding waar nodig). Dit hangt samen met hun gemiddeld hoge leeftijd: bijna drie kwart is boven de 65 jaar, 39% boven de 80 jaar.

Clënten van Tom oordelen over vrijwel de hele linie positiever over hun functioneren op leefdoeinen dan de Awbz-begeleidingsclënten in 2014. Alleen over hun kansen op werk en een opleiding zijn zij niet positiever geworden. Voor verreweg de meesten onder hen behoren werk en opleiding echter niet tot de belangrijkste leefdoeinen. Opvallend is de toename in financiële redzaamheid die clënten van Tom ervaren vergeleken met de vroegere Awbz-clënten.

6.1.2 Gebruik van voorzieningen

Gebruikers van Wmo-voorzieningen en clënten van Tom krijgen méér ondersteuning uit eigen kring, zoals de inzet was van de decentralisatie, P-wet clënten minder. Het gaat daarbij overigens niet om grote verschuivingen. Het beroep op algemene voorzieningen (sport, culturele voorzieningen, bezoek aan dorps huis of wijkcentrum) is onder P-wet clënten toegenomen en bij clënten van Tom vrijwel gelijk gebleven. Opvallend genoeg is het onder gebruikers van Wmo-voorzieningen iets afgenomen.

De inzet van individuele en groepsbegeleiding is bij clënten van Tom in de Buurt flink (met 20%-punten) verminderd, zoals de bedoeling was bij de decentralisatie. Er heeft bij deze groep geen verschuiving naar algemene voorzieningen plaatsgevonden, maar de ondersteuning vanuit het eigen netwerk is wel iets toegenomen. Aan mensen die vóór 2015 Awbz-begeleiding hadden en nu ondersteuning krijgen door Tom is gevraagd hoe zij daar tegenaan kijken: 85% vond het aanbod van toen goed aansluiten bij hun behoeften, tegen 70% nu. Hoewel een ruime meerderheid dus tevreden is over het huidige aanbod, vindt circa 15% dat het aanbod nu minder goed past bij hun behoeften.

Het gebruik van hulpmiddelen, zoals rolstoelen, scootmobiel, trapliften en woningaanpassingen, is bij de betreffende doelgroep toegenomen. In de toewijzing van vervoersvoorzieningen is niet veel verschoven. Er is een duidelijke samenhang tussen leeftijd en het gebruik van deze voorzieningen. Onder de 65 jaar wordt er nog maar weinig beroep gedaan op deze voorzieningen, maar tussen 65 en 75 jaar neemt het gebruik sterk toe. Van

de 75-plussers in het onderzoek heeft meer dan 60% hulpmiddelen, thuiszorg en vervoersondersteuning.

Huishoudelijke ondersteuning is bij P-wet cliënten en gebruikers van Wmo-voorzieningen verminderd, maar niet bij cliënten van Tom in de Buurt. Over de hele linie is het gemiddelde aantal uren dat huishoudelijke hulp wordt ingezet, gedaald: van 3¼ naar 2½ uur. Daarnaast wordt meer particuliere huishoudelijke hulp ingeschakeld, soms naast de hulp van de thuiszorg.

6.1.3 Kwaliteit van leven

Een belangrijke vraag is natuurlijk hoe de veranderingen in de ondersteuning hebben doorgewerkt op het welbevinden van inwoners die voor hun functioneren in het leven van alledag op ondersteuning zijn aangewezen. Dit meten we af aan het totaaloordeel dat mensen geven over hun 'kwaliteit van leven'. Bij alle drie de doelgroepen geeft ruwweg 35-40% aan dat zij goed of zeer goed het leven kunnen leiden dat zij willen, een derde beoordeelt dit als redelijk en ongeveer 30% als matig of slecht. Uit vergelijking van de uitkomsten van de 0-meting in 2014 en de 1-meting in 2016 blijkt dat P-wet cliënten gemiddeld positiever zijn gaan oordelen over hun kwaliteit van leven, gebruikers van Wmo-voorzieningen iets minder positief, terwijl de waardering van cliënten van Tom nauwelijks is veranderd.

6.2 Specifieke uitkomsten

Achter dit algemene beeld gaan specifieke verschillen schuil. Bij een deel van de P-wet cliënten vormt de financiële redzaamheid een probleem; 30% beoordeelt die als matig of slecht. Meer dan 40% heeft moeite om rond te komen. Dit is van belang omdat de financiën door deze groep als het meest belangrijk worden aangemerkt om het leven te kunnen leiden dat men zou willen leiden. Ook bij beide andere doelgroepen ervaart 20-25% knelpunten op financieel gebied. Men heeft vooral moeite om geldzaken bij te houden.

De kansen op werk en een opleiding worden door vrijwel alle respondenten als slecht beoordeeld. Dat was al zo in 2014 en is niet verbeterd in 2016. Daar ligt nog een belangrijke opgave voor gemeenten. Overigens zullen gemeenten de doelstellingen van de Participatiewet niet alléén waar kunnen maken. Daarvoor is de medewerking van cliënten én werkgevers vereist, met gebruikmaking van het instrumentarium dat de Participatiewet aan

gemeenten biedt. Voor een deel lijken mensen zich te hebben neergelegd bij hun slechte arbeidsmarktperspectieven: werk en opleiding worden nauwelijks genoemd als een belangrijk issue in hun leven.

Voor gebruikers van Wmo-voorzieningen springen de mobiliteit en de taken in en om het huis in het oog als belangrijk aandachtspunt. Tussen de 30 en 40% ervaart daar belemmeringen in zijn functioneren. Het gaat dan niet zozeer om de mobiliteit binnenshuis, maar vooral om het maken van uitstapjes, afleggen van bezoeken, korte vakanties e.d. Meer dan de helft van de gebruikers van Wmo-voorzieningen en 40% van de cliënten van Tom heeft daar moeite mee. Veel ouderen kampen met fysieke problemen die dat moeilijk maken, ook al wordt veel ondersteuning ingezet.

Uit het onderzoek komen belangrijke verschillen tussen wijken naar voren. Inwoners van Alphen-Centrum, -Noord en de BAZ-dorpen zijn duidelijk positiever over hun kwaliteit van leven dan de bewoners van Alphen-West en Rijnwoude. Dat was ook al zo in 2014, maar de verschillen zijn sindsdien nog uitgesprokener geworden.

6.3 Bijzondere aandachtspunten

De negatieve waardering van Tom-clieuten in Alphen-West en Rijnwoude over hun kwaliteit van leven is heel opvallend. Er zou nader moeten worden onderzocht wat daarvan de achtergrond is.

Over hun kansen op werk en een opleiding blijven kwetsbare groepen in Alphen aan den Rijn onverminderd pessimistisch. Als mensen wel betaald of onbetaald werk verrichten, zijn zij positief over het contact met collega's en de autonomie in het werk, maar erg sceptisch over de mogelijkheden om van functie of werkgever te veranderen.

Bij inwoners van Alphen aan den Rijn die een P-wet uitkering ontvangen, wordt ingezet op maatschappelijke participatie en activering. Bij een deel van de mensen is dit geslaagd, maar nog niet bij iedereen. 50% doet geen betaald of onbetaald werk naast de uitkering; de helft zegt daar ook geen behoefte aan te hebben. Vooral 55-plussers lijken zich te hebben verzoend met de gedachte dat er voor hen geen werk is. 60% geeft af en toe of regelmatig hulp aan iemand in zijn naaste omgeving (mantelzorg); dit is iets meer dan in 2014. 40% doet dit niet.

Bijlage: Statistische verschillen tussen subgroepen

Subgroepen binnen de onderzoekspopulatie kunnen stelselmatig verschillend antwoorden op vragen in de enquête. In dat geval is de samenstelling van de onderzoekspopulatie van invloed op de uitkomsten. Om na te gaan in hoeverre hier sprake van is, is voor een aantal achtergrondkenmerken – geslacht, leeftijd, woonvorm en buurt – met de Students t-toets onderzocht of deze gepaard gaan met significante verschillen in het ervaren functioneren op leefdomeinen en de ‘overall’ kwaliteit van leven. Tabel B1 bevat de uitkomsten.

Tabel B1 Verschillen in ervaren functioneren naar achtergrondkenmerken (p-waarden)*

	mobi- liteit	taken thuis	finan- ciën	(vrije) tijd	soc. cont.	zelf- verz.	erv. werk	mog.h wrk/opl	kwal. leven
geslacht									
m/v	0.297615	0.489713	0.041163	0.330087	0.00232	0.099278	0.298284	0.01621	0.056295
leeftijd									
80 e.o.	3.05E-09	2.5E-08	0.186329	0.064239	0.487171	0.002244			0.25315
65-79	2.49E-06	1.19E-07	0.296666	0.067462	0.190991	0.000705	0.488218	0.053168	0.066943
50-64	0.004914	0.005385	0.05355	0.273076	0.444528	0.075734	0.14049	0.296803	0.300287
35-49	2.14E-07	4.09E-07	0.44822	0.128169	0.32806	0.000466	0.453403	0.234027	0.16169
<35	2.95E-09	2.23E-10	0.282635	0.005555	0.140074	0.001062	0.037024	0.000232	0.122526
woonvorm									
alleen	6.28E-09	1.02E-11	0.026851	5.33E-07	0.042918	3.8E-07	0.025914	0.494201	0.003053
buurt									
BAZ	0.302678	0.338138	0.282462	0.396642	0.138077	0.124163	0.218447	0.036828	0.191687
Centrum	0.141492	0.277687	0.056104	0.153148	0.189659	0.433869	0.366049	0.31641	0.226548
Noord	0.25741	0.313691	0.391539	0.268458	0.460256	0.499934	0.289978	0.115392	0.323795
Rijnwoude	0.471725	0.278255	0.363634	0.165658	0.0574	0.146969	0.44389	0.455093	0.017701
West	0.062902	0.452942	0.039841	0.109983	0.167464	0.395174	0.084515	0.4509	0.207106

* Blauwe markering: $p < 0.01$; significant op 99%-betrouwbaarheidsniveau.

Gele markering: $p < 0.05$; significant op 95%-betrouwbaarheidsniveau.

Uit de toets blijkt dat geslacht significant van invloed is op het ervaren functioneren op de leefdomeinen financiën, sociale contacten en mogelijkheden m.b.t. het vinden van werk en volgen van een opleiding.

Vrouwen oordelen positiever over hun financiële redzaamheid en sociale contacten; mannen positiever over de kansen op werk en een opleiding.

Leeftijd heeft een zeer significante invloed (99% betrouwbaarheid) op het ervaren functioneren op het gebied van mobiliteit, taken in en om het huis en zelfverzorging. Boven de 50 jaar ervaart men het functioneren op deze domeinen systematisch als slechter, onder de 50 als beter. Mensen onder de 35 jaar vinden dat zij ook op het gebied van (vrije)tijdsbesteding en zelfverzorging beter functioneren en zien ook meer kansen op werk en een opleiding. Er is geen significante samenhang tussen leeftijd en de ervaren kwaliteit van leven.

Ook de woonvorm (alléén of met een partner) heeft een significante invloed op het ervaren functioneren. Mensen die alléén wonen oordelen op vrijwel alle leefdomeinen significant positiever dan samenwonenden, met uitzondering van de mogelijkheden met betrekking tot werk en een opleiding. Als het gaat om de ervaringen op het werk, oordelen samenwonenden juist positiever. Alléén wonen gaat ook gepaard met een positiever oordeel over de 'overall' kwaliteit van leven (99% betrouwbaarheid).

De buurt waar men woont maakt geen verschil voor het functioneren op leefdomeinen. Daarbij zijn drie uitzonderingen: in Alphen-West oordeelt men negatiever over de financiële redzaamheid en in de BAZ-dorpen over de kansen op werk en een opleiding. In Rijnwoude is men negatiever over de kwaliteit van leven (95% betrouwbaarheid).